

LEKGOTLA LA MAEMO A TSHUPATLOTLO

MAEMO A GRAP

THEPA POLANTE LE SESEBEDISWA

(GRAP 17)

Kananelo

Maemo ana a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso, GRAP (Standard of Generally Recognised Accounting Practice, GRAP) a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSAS (International Public Sector Accounting Standard, IPSAS) a Thepa, Polante le Sesebediswa (Property, Plant and Equipment) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSASB (International Public Sector Accounting Standards Board) a Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (International Federation of Accountants). Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (IFAC) e thehilwe ka 1977 ka maikemisetso a yona a ho ntshetsa pele le ho ntlafatsa porofeshene ka maemo a nang le kutlwano. IPSASB e nehelane ka setheo se akaretsang sa di-IPSAS, se tla sebediswa ho hlahisa Maemo a GRAP (Standards of GRAP) a kamoso. Dikarolo tsa IPSAS tsa Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Presentation of Financial Statements) di hlahisitswe botjha Maemong ana a GRAP ka tumello ya IPSASB.

Mongolo o dumelletsweng wa di-IPSAS ke o phatlaladitsweng ke IFAC ka leleme la Senyesemane. Di-IPSAS di fuperwe Bukaneng ya Thuso ya IFAC ya Diphatlalatso tsa Matjhaba tsa Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Pronouncements) mme di fumaneha ho tswa ho:

Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente

545 Fifth Avenue, 14th Floor

New York, New York 10017 USA

Inthanete: <http://www.ifac.org>

Ditokelo tsa ho kopitsa ho di-IPSAS, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlalatso tse ding tsa IPSASB ke tsa IFAC mme dipehelo le maemo a amehang a lokela ho latelwa.

**Ditokelo tsa ho kopitsa © 2016 ke tsa Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo
(Accounting Standards Board)**

Ditokelo tsohle di baballetswe. Ha ho karolo le ha e ka ba efe ya phatlalatso ena e ka hlahiswang botjha, ya bolokwa hore e tle e fumanwe hape, kapa ya fetisetswa pele ka tsela efe kapa efe kapa mokgwa le ha e ka ba ofe, wa eleketeroniki, wa metjhini, wa kopitso ya foto, wa kगतisо, kapa o mong, ka ntle le ho fumana pele tumello ya Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo.

Tumello ya ho hlahisa botjha dikarolo tse mmalwa phatlalatsong ena ha e atise ho hanelwa.

Dikahare

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso Thepa, Polante le Sesebediswa

	Ditemana
Selelekela	
Sepheo	.01
Kakaretso	.02 – .05
Ditlhaloso	.06
Kananelo	.07 – .16
Matlotlo a marangrang	.12
Ditjeho tsa mantlha	.13
Ditjeho tse latetseng	.14 – .16
Tekanyo ka nako ya kananelo	.17 – .31
Dikarolo tsa ditheko	.21 – .27
Tekanyo ya theko	.28 – .31
Tekanyo kamora kananelo	.32 – .79
Mohlala wa ditheko	.33
Mohlala wa tekanyobotjha	.34 – .47
Phokotso ya boleng	.48 – .73
Bokalo bo ka fokotswang boleng le nako ya phokotso ya boleng	.55 – .70
Mokgwa wa phokotso ya boleng	.71 – .73
Bofokodi	.74 – .75
Moputso wa bofokodi	.76 – .77
Kgulo ya kananelo	.78 – .84
Tsebahatso	.85 – .93
Diphumantsho tsa nakwana	.94 – .100
Kamohelo ya mantlha ya Maemo a GRAP	.94
Ditokiso tsa Maemo a GRAP	.95 – .100
Letsatsi le qalang	.101 – .102
Kamohelo ya mantlha ya Maemo a GRAP	.101
Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP	.102
Kgulo ya Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa (2004)	.103

GRAP 17

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a Thepa, Polante le Sesebediswa (Tshitwe 2006)

THEPA, POLANTE LE SESEBEDISWA

Maemo ana a phatlaladitswe la pele ke Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ka Pudungwana 2004. Ho tloha nakong eo, a lokisitswe ka mokgwa o latelang ka:

- Dintlafatso (Improvements) tsa Maemo a GRAP, tse phatlaladitsweng ke Lekgotla ka Hlakola 2010.
- Ditokiso tse latetseng ha Maemo a GRAP a latelang a kena tshebetsong:
 - GRAP 21 Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete (Impairment of Non-cash-generating Assets)
 - GRAP 23 Lekeno la Diphapanyetsano tse se nang Poello e Totobetseng (Lekgetho le Diphetiso) (Revenue from Non-exchange Transactions (Taxes and Transfers))
 - GRAP 26 Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete (Impairment of Cash-generating Assets)
 - GRAP 103 Matlotlo a Lefa (Heritage Assets)
- Dintlafatso (Improvements) tsa Maemo a GRAP, tse phatlaladitsweng ke Lekgotla ka Hlakubele 2012.
- Ditokiso tse latetseng kamora ditjhebobotjha tsa GRAP 5 Ditjeho tsa Kadimo (Borrowing Costs) le GRAP 100 Dikarolo tse Rekisitsweng (Discontinued Operations) ka 2013.
- Dintlafatso tsa Maemo a GRAP, tse phatlaladitsweng ke Lekgotla ka Pudungwana 2013.
- Ditokiso tse latetseng ha Maemo a GRAP a latelang a kena tshebetsong:
 - GRAP 105 Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang (Transfers of Functions Between Entities Under Common Control)
 - GRAP 106 Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang (Transfers of Functions Between Entities Not Under Common Control)
 - GRAP 107 Dikgwebonyalano (Mergers)
- Ditokiso tsa Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete (Investment Property) le Thepa, Polante le Sesebediswa (2014) a phatlaladitsweng ka la 26 Motsheanong 2015.

Kopi e tshwauweng ya ditokiso tse entsweng ho GRAP 17 e le karolo ya ditokiso tsa Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete le Thepa, Polante le Sesebediswa (2014) e a fumaneha webesaeteng.

Selelekela

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso

Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ho latela Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, PFMA (Public Finance Management Act, Act No. 1

GRAP 17

of 1999, PFMA), jwalo ka ha o lokisitswe, le laelwa ho hlahisa tshebetso ya tshupatlotlo e ananetsweng ka kakaretso e tsejwang ka hore ke Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (GRAP).

Lekgotla le tlamehile ho hlahisa GRAP bakeng sa:

- (a) mafapha (ho kenyelletswa dikarolo tsa naha le porofentshe le mmuso);
- (b) ditheo tsa setjhaba;
- (c) ditheo tse hwebang (jwalo ka ha ho hlaloswa ho PFMA);
- (d) diinstitjushene tsa molaotheo;
- (e) bomasepala le makgotla, dikhomishene, dikhamphani, dikoporasi, matlole kapa ditheo tse ding tseo e leng tsa bomasepala le ho laolwa ke bona; le
- (f) Palamente le diketsamelao tsa diporofentshe.

Tsena tse ka hodimo ka kakaretso di bitswa "ditheo".

Lekgotla le dumelletse phethahatso ya Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete (di-IFRS) (International Financial Reporting Standards) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) bakeng sa:

- (a) ditheo tsa bohle tse fihlellang ditekanyetso tse boletsweng ho Taelo ya 12 ka Kgetho ya Ditheo tsa Bohle ya Moralo o Tshwanetseng wa Tlaleho (Appropriate Reporting Framework); le
- (b) ditheo tse leng tsa dife kapa dife tsa ditheo tsena mme di laolwa ke tsona.

Dipehelo tsa tjhelete di lokela ho hlaloswa e le tse latelang Maemo a GRAP feela ha di latela le ditaelo tsohle tsa Maemo a GRAP a amehang le Ditlhakisetso (Interpretations) le ha e ka ba dife tse amehang tsa Maemo a GRAP.

Bofokodi bofe kapa bofe ba ho tshwaneleha ha Maemo kapa Ditlhakisetso tse boletsweng bo hlakiswa Maamong kapa Ditlhakisetsong tseo tsa Maemo a GRAP.

Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa a bontshitswe ditemaneng tsa .01 ho isa ho .103. Ditemana tsohle tse Maamong ana a GRAP di a lekana ka matla. Selelekeleng sa sehlomathiso ka seng ho qoqwa ka maemo le matla a dihlomathiso. Maemo ana a lokela ho utlwisiswa ka moelelo wa morero wa ona, motheo wa ona bakeng sa diphetho haeba ho tshwaneleha, Selelekela sa Maemo a GRAP, Selelekela sa Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le Moralo wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements).

Maemo a GRAP le Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le ona a lokela ho balwa mmoho le ditaelo le ha e ka ba dife tse neuweng ke Lekgotla di laela diphumantsho tsa nakwana, ekasitana le melawana efe kapa efe e neuweng ke Letona la tsa Ditjhelete mabapi le matsatsi a qalang a Maemo a GRAP, a phatlaladitsweng Koranteng ya Mmuso (Government Gazette).

Sesupo se ka etswa mona ho Maemo a GRAP a so kang a newa nakong ya ho phatlalatswa ha Maemo ana. Sena se etswa ho qoba ho tshwanela ho fetola Maemo a seng a neuwe ha Maemo a mang a phatlalatswa hamorao. Temana ya .11 ya

GRAP 17

Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetohe tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors) e nehelana ka motheo wa ho kgetha le ho phethahatsa dipholisi tsa tshupatlotlo ha ho se na tataiso e totobetse.

Sepheo

- .01 Maikemisetso a Maemo ana ke ho laela tshwaro ya tshupatlotlo bakeng sa thepa, polante le sesebediswa hore basebedisi ba dipehelo tsa tjelele ba tle ba tsebe ho bona hantle lesedi la letsete la setheo thepeng, polanteng le sesebedisweng sa lona ekasitane le diphetohe tsa letsete leo. Dintlha tsa bohlokwa ha ho tlalehwa ka thepa, polante le sesebediswa ke ho ananela matlotlo, ho fumana bokalo ba ona ba nnete le ditefiso tsa phokotso ya boleng ba ona le ditahlehelo tsa bofokodi ba ona tse tla ananelwa kamanong le ona.

Kakaretso

- .02 ***Setheo se hlophisang le ho tlaleha ka dipehelo tsa tjelele tlasa mokgwa wa pokello wa tshupatlotlo se tla sebedisa Maemo ana ho tlaleha tsa thepa, polante le disebediswa, ntle le:***
- (a) ha tshwaro e fapaneng ya tshupatlotlo e amohetswe ho latela Maemo a mang a GRAP;***
 - (b) matlotlo a phelang a amanang le mosebetsi wa tsa bolemi (bona Maemo a GRAP a Tsa Bolemi) (Agriculture));***
 - (c) matlotlo a lefa (bona Maemo a GRAP a Matlotlo a Lefa);***
 - (d) kananelo le tekanyo ya matlotlo a phuputso le tlhahlobo (bona Maemo a Matjhaba a Tlaleho ka Tjelele a Phuputso bakeng sa Mehlopi ya Diminerale le Tlhahlobo ya Yona (Exploration for and Evaluation of Mineral Resources));***
 - (e) ditokelo tsa diminerale, dipolokelo tsa diminerale tse kang oli, kgase ya tlhaho le mehlopi e jwalo e sa intjhafatseng; le***
 - (f) ho kananelo ya pelepele le tekanyo ya pelepele ya thepa, polante le sesebediswa tse hapilweng phetisong ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang (bona Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang kapa kgwebonyalano (bona Maemo a GRAP a Dikgwebonyalano).***
- Le ha ho le jwalo, Maemo ana a sebetse ho thepa, polante le sesebediswa se sebedisetswang ho ntshetsa pele le ho hlokomela matlotlo a hlalositsweng ho (b) ho isa ho (d).***
- .03 Maemo ana a sebediswa ho thepa, polante le disebediswa ho akaretswa le:
- (a) disebediswa tse ikgethang tsa sesole; le
 - (b) matlotlo a marangrang.

GRAP 17

- .04 Maemo a mang a GRAP a ka hloka kananelo ya ntlha ya thepa, polante le disebediswa ho latela mokgwa o fapaneng le wa Maemo ana. Maemo a GRAP a Dilisi (Leases) a hloka hore setheo se hlahlobe kananelo ya sona ya ntlha ya thepa, polante le disebediswa tse hirilweng ka mokgwa wa phetiso ya dikotsi le moputso. Le ha ho le jwalo, maamong ao, dintlha tse ding tsa tshebetso ya tshupatloto bakeng sa matlotlo ana, ho kenyelletswa le phokotso ya boleng, a laelwa ke Maemo ana.
- .05 Setheo se sebedisang mohlala wa theko bakeng sa thepa ya matsete ho latela Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete (Investment Property) se tla sebedisa mohlala wa theko Maamong ana.

Ditlhaloso

- .06 ***Mareo a latelang a sebediswa Maamong ana ka meelelo e boletsweng:***

Bokalo ba nnete (bakeng sa Maemo ana) ke bokalo boo ka bona letlotlo le ananelwang kamora ho tlosa phokotso le ha e ka ba efe ya boleng ya pokello le ditahlehelo tsa bofokodi tsa pokello.

Sehlopha sa matlotlo ke sehlopha sa matlotlo a sebopeho kapa mosebetsi o tshwanang mesebetsing ya setheo, mme sehlopha sena se bontshwa e le ntho e le nngwe bakeng sa tsebahatso ya dipehelo tsa tijelete.

Theko ke bokalo ba tijelete kapa sekatijelete se lefuweng kapa boleng bo kgotsofatsang ba tshepiso e nngwe e fuweng ho hapa letlotlo nakong ya ho hapuwa kapa ho hahwa ha lona.

Bokalo bo ka fokotswang boleng ke theko ya letlotlo, kapa bokalo bo bong bo kentsweng sebakeng sa theko, ho tloswa boleng ba lona ba masalla.

Phokotso ya boleng ke kabelo ya tlhahlamano ya bokalo bo ka fokotswang boleng ba letlotlo nakong ya tshebetso ya lona.

Boleng bo amanang le ntho ka boyona ke boleng ba jwale kapa menyetla e lebelletsweng ya menyetla eo setheo se lebelletseng hore e ka ba teng ho tswa ho tshebediso e tswellang ya letlotlo le ho tswa ho thekiso ya letlotlo leo pheletsong ya nako ya tshebetso ya lona kapa boo setheo se lebelletseng hore bo tla ba teng ha setheo se lefa mokitlane.

Thepa, Polante le Sesebediswa ke dintho tse amehang:

(a) tse boloketsweng ho sebediswa tlhahisong kapa phepelong ya dithoto kapa ditshebeletso, bakeng sa rente ho ba bang, kapa bakeng sa bolaodi; le

(b) tse lebelletsweng ho sebediswa nakong tse fetang e le nngwe ya tlaleho.

Boleng ba masalla ba letlotlo ke bokalo bo lekantsweng boo setheo se ka bo fumanang jwale ka thekiso ya letlotlo, kamora ho tlosa ditjehe tsa thekiso tse lekantsweng, haeba letlotlo le ne le se le fetilwe ke nako mme le le maamong a lebelletsweng pheletsong ya nako ya tshebetso ya lona e molemo.

Nako ya tshebetso ke:

- (a) nako eo ho yona letlotlo le lebelletsweng ho fumaneha hore le sebediswe ke setheo; kapa***
- (b) palo ya dikarolo tsa tlhahiso kapa tse tshwanang tse lebelletsweng hore di ka fumanwa ho letlotlo ke setheo.***

Mareo a hlalositsweng Maemong a mang a GRAP a sebediswa Maemong ana ka meelelo e tshwanang le e neuweng Maemong ao a mang.

Kananelo

- .07 Theko ya thepa, polante le sesebediswa e tla ananelwa e le letlotlo feela ha eba:***
 - (a) ho ka kgoneha hore menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng e amanngwang le ntho eo e tla phallela ho setheo, mme***
 - (b) theko kapa boleng bo kgotsofatsang ba ntho bo ka lekanngwa ka tshepo.***
- .08 Dintho tse kang dikarolo tsa tokiso, sesebediswa se behelwang qomatsi le sesebediswa sa ntjhafatso di ananelwa ho latela Maemo ana ha di kgotsofatsa tlhaloso ya thepa, polante le sesebediswa. Ho seng jwalo, dintho tse jwalo di hlophiswa ka hore ke direkiswang ho latela Maemo a GRAP a Direkiswang (Inventories).***
- .09 Maemo aha ha a laele karolo ya tekanyo bakeng sa kananelo, ke hore, seo ho ka thweng ke thepa, polante le sesebediswa. Ka hoo, kahlolo e a hlokeha ha ho sebediswa ditekanyetso tsa kananelo maemong a boletsweng ao setheo se leng ho ona. Ho ka etsahala e be ho a tshwaneleha ho kopanya ka bomong dintlha tse nyenyane, tse kang dibuka tsa laeaborari, dintho tse sa tsotelleheng tsa khomphutha le disebediswa tse nyenyane, le ho sebedisa ditekanyetso ho boleng ba kopanyo.***
- .10 Setheo se hlahloba tlasa ntlhatheo ena ya kananelo theko yohle ya thepa, polante le disebediswa nakong eo di hlahang. Ditheko tsena di kenyetse ditheko tse bileng teng qalong tsa ho hapa kapa ho hlahisa ntlha ya thepa, polante le sesebediswa le ditheko tse bileng teng hamorao ho eketsa, ho ntjhafatsa karolo feela, kapa ho e ntlafatsa.***
- .11 Disebediswa tse ikgethang tsa sesole ka tlwaelo di tla kgotsofatsa tlhaloso ya thepa, polante le sesebediswa mme di lokela ho tlalehwa di le letlotlo ho latela Maemo ana.***

Matlotlo a marangrang

- .12 Matlotlo a mang ka tlwaelo a hlaloswa ka hore ke "matlotlo a marangrang". Le hoja ho se na tlhaloso e amohelwang ka nako tsohle hohle ya matlotlo a marangrang, matlotlo ana a atisa ho bontsha diphapantsho tse latelang kapa tse ding tsa tsona feela:***

- (a) ke karolo ya tsamaiso kapa marangrang;
- (b) ke a sebopeho se ikgethang mme ha a na tshebediso e nngwe;
- (c) ke a sa suthisweng; mme
- (d) ho ka ba le ditshitiso tse itseng ha a rekiswa.

Le hoja ho ba mong'a matlotlo a marangrang e se ha ditheo tsa lekala la bohle feela, matlotlo a maholo a marangrang a fumanwa lekaleng la bohle kgafetsa. Matlotlo a marangrang a kgotsofatsa tlhaloso ya thepa, polante le sesebediswa mme a tla tlalehwa ho latela Maemo ana. Mehlala ya matlotlo a marangrang e kenyelletsa neteweke ya mebila, ditshebetso tsa dikgwerekgwere, ditshebetso tsa phephelo ya metsi le matla le dineteweke tsa dikgokahano.

Ditjeho tsa mantlha

- .13 Thepa, polante le sesebediswa di ka hlokwa tlasa mabaka a polokeho kapa tikoloho. Ho hapuwa ha e jwalo thepa, polante le sesebediswa, le hoja ho sa eketse ka ho otloloha menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng ya thepa, polante le sesebediswa le ha e ka ba sefe, ho ka hlokeha hore setheo se fumane menyetla ya moruo kamoso kapa menyetla e lebelletsweng ho tswa ho matlotlo a mang a sona. Dintho tse jwalo tsa thepa, polante le sesebediswa di a tshwaneleha bakeng sa kananelo ka hobane di thusa setheo ho fumana menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng ho tswa ho matlotlo a amehang a fetang ho neng ho ka fumanwa ha dintho tseo di ne di sa hapuwa. Mohlala, melawana ya paballo mollong e ka laela hore sepetlele se matlafatse metjhini ya difafatsi. Dintlafatso tsena di ananelwa ka hore ke letlotlo hobane, ha di le siyo, setheo ha se kgone ho tsamaisa sepetlele ho latela melawana ya tsamaiso. Le ha ho le jwalo, bokalo ba nnete bo latelang ba letlotlo le jwalo le matlotlo a amehang bo shejwa botjha bakeng sa bofokodi ho latela Maemo a GRAP a Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete le Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete, ka ho tshwanelana.

Ditjeho tse latetseng

- .14 Tlasa ntlhatheo ya kananelo e ho temana ya .07, ho bokalo ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa, setheo ha se ananele ditjeho tsa ho ntjhafatsa thepa ha letsatsi le letsatsi. Bakeng sa hoo, ditjeho tsena di ananelwa ho masalla kapa kgaello ka mokgwa oo e hlahileng ka ona. Ditjeho tsa letsatsi ka leng tsa ho ntjhafatsa haholoholo ke ditjeho tsa basebeletsi le tsa thepa e felang ha e sebediswa, mme di ka kenyelletsa theko ya dikarolo tse nyenyane. Sepheo sa ditshenyehelo tsena se atisa ho hlaloswa ka hore ke tsa 'tokiso le tlhokomelo' ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa.--
- .15 Dikarolo tsa tse ding tsa thepa, polante le sesebediswa di ka hloka hore di ntjhafatswe nako le nako. Mohlala, mmila o ka hloka hore o ntjhafatswe ka ho tshelwa motswako o tiisang nako le nako kamora dilemo tse mmalwa, sebopi se ka nna sa hloka hore se ntjhafatswe ka hare kamora dihora tse boletsweng tsa tshebediso, kapa bokahare ba sefofane jwalo ka ditulo le dikitjhini di ka hloka ho ntjhafatswa makgetlo a mmalwa nakong ya tshebediso ya bokantle ba sefofane.

GRAP 17

thepa, polante le sesebediswa le tsona di ka hlokwa ho etsetsa hore ditokiso/dintjhafatso di se etswe kgafetsa haholo, jwalo ka ho ntjhafatsa mabota a mohaho ka hare, kapa ho ntjhafatsa ka mokgwa o tla etsa hore ntjhafatse e se hlokehe kamoso. Tlasa ntlhatheo ya kananelo e ho temana ya .07, ho bokalo ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa, setheo se ananela theko ya ho ntjhafatsa karolo ya ntho e jwalo ha theko eo e hlaha ha tekanyetso ya kananelo e kgotsofatswa. Bokalo ba nnete ba dikarolo tseo tse ntjhafatswang bo a ananelwa ho latela diphumantsho tsa Maemo tsa ho hula kananelo (bona ditemana tsa .78 ho isa ho .84).

- .16 Maemo a hore ho ka tswelwa pele ho sebediswa thepa, polante le sesebediswa (mohlala, sefofane) a ka ba ho etsa ditlhahlobo tse kenelletseeng tsa nako le nako ho bona diphoso ho sa natswe hore na dikarolo tsa ntho di a ntjhafatswa. Ha ho etswa tlhahlobo ka nngwe e kgolo, theko ya yona e ananelwa e le bokalo ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa e le ho ntjhafatswa ha ditekanyetso tsa kananelo di kgotsofatswa. Bokalo ba nnete le ha e le bofe ba ditjeho tsa tlhahlobo ya nako e fetileng (e arohane hantle le dikarolo tse tshwarehang) e a ananelwa. Hona ho etsahala ho sa natswe ho na ditjeho tsa tlhahlobo ya nako e fetileng di ile tsa ananelwa phapanyetsanong eo ho yona letlotlo le ileng la fumanwa kapa la hlahiswa. Haeba ho hlokeha, theko e lekanntsweng ya ditlhahlobo tse tshwanang tsa kamoso e ka sebediswa e le sesupo sa seo theko ya jwale ya karolo ya tlhahlobo e bileng sona ha letlotlo le ne le hapuwa kapa le hlahiswa.

Tekanyo ka nako ya kananelo

- .17 ***Letlotlo la thepa, polante le sesebediswa le tshwanelehileng bakeng sa kananelo ho ba letlotlo le tla lekanngwa ka theko.***
- .18 ***Ha letlotlo le hapuwa ka thekisetano e se nang poello e totobetseng, theko ya lona e tla lekanngwa ka boleng ba lona bo kgotsofatsang ba letsatsi la kgapo.***
- .19 Letlotlo la thepa, polante le sesebediswa le ka hapuwa ka thekisetano e se nang poello e totobetseng. Mohlala, setsha se ka nehwa masepala ke mohahi ka tshepiso ya letho kapa e nyane feela, ho etsetsa hore masepala a hahe dibaka tsa boiketlo, mebila le ditselana. Letlotlo le lona le ka hapuwa ka thekisetano e se nang poello e totobetseng ka tshebediso ya matla a ho amoha/hlotha. Tlasa maemo ao, theko ya letlotlo ke boleng ba lona bo kgotsofatsang ka letsatsi leo le fumanweng ka lona. Ha ho nkwa qeto ka boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo la thepa, polante le sesebediswa se hapilweng ka thekisetano e se nang poello e totobetseng, setheo se sebedisa ditheo tse leng ditemaneng tsa .35 ho isa ho .38.
- .20 Bakeng sa Maemo ana, tekanyo ka kananelo ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa, se hapilweng ka thekisetano e se nang poello e totobetseng, ka boleng ba yona bo kgotsofatsang bo kgemang le ditlhoko tsa temana ya .18 ha se phumanobotjha ya boleng.

Dikarolo tsa ditheko

GRAP 17

- .21 Theko ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa e kenya:
- (a) tjhelete eo e rekwang ka yona, ho kenyelletswa lekgetho la diromellwa le makgetho a ho reka a sa busetsweng, kamora ho tlosa ditheolelo tsa kananyo le ditjhelete tse kgutliswang;
 - (b) theko le ha e ka ba efe e amanngwang ka ho otloloha le ho tlisa thepa sebakeng le maemong a hlokwang hore e kgone ho sebediswa ka moo ho rerilweng ke botsamaisi; le
 - (c) tekanyo ya pele ya ditjeho tsa ho qhaqholla le ho tlosa letlotlo le ho lokisa sebaka seo letlotlo le leng ho sona, tlamo eo bakeng sa yona setheo se bang le yona ha letlotlo le hapuwa kapa ka lebaka la ho sebedisa ntho eo nakong e itseng tlasa mabaka ao e seng ho hlahisa direkiswa nakong eo.
- .22 Mehlala ya ditjeho tse amanngwang ka ho otloloha ke:
- (a) ditjeho tsa menyetla ya basebeletsi (jwalo ka ha ho hlaloswa ho Maemo a GRAP a Menyetla ya Basebeletsi (Employee Benefits)) e hlahang ka ho otloloha ho kaho kapa kgapo ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa;
 - (b) ditjeho tsa ho hlophisa setsha;
 - (c) ditjeho tsa qalong tsa ho fihlisa le tsa ho sebetsana le letlotlo;
 - (d) ditjeho tsa ho hloma le ho kopanya;
 - (e) ditjeho tsa ho leka ho bona hore letlotlo le sebetsa hantle, kamora ho tlosa lekeno la nete la ho rekisa dintho le ha e ka ba dife tse hlahisitsweng ha ho tliswa letlotlo setsheng le boemong (tse kang disampole tse hlahiswang ha ho hlahlojwa sesebediswa); le
 - (f) ditefo tsa botsebi.
- .23 Setheo se sebedisa Maemo a GRAP a Direkiswa ho ditjeho tsa ditlamo tsa ho qhaqholla, ho tlosa le ho kgutlisetsa setsha seo letlotlo le leng ho sona tse hlahileng nakong e itseng ka lebaka la ho sebedisa letlotlo ho hlahisa direkiswa nakong eo. Ditlamo tsa ditjeho tse tlalehilweng ho latela Maemo a GRAP a Direkiswa kapa Maemo ana di ananelwa le ho lekanngwa ho latela Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang (Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets).
- .24 Mehlala ya ditjeho tseo e seng ditheko tsa letlotlo la thepa, polante le sesebediswa ke:
- (a) ditjeho tsa ho bula sesebediswa se setjha;
 - (b) ditjeho tsa ho kenyelletsa sehlahiswa se setjha kapa tshebeletso e ntjha (ho kenyelletswa ditjeho tsa mesebetsi ya papatso le kgothaletso);
 - (c) ditjeho tsa ho tsamaisa kgwebo sebakeng se setjha kapa le sehlotshwana se setjha sa basebeletsi (ho kenyelletswa le ditjeho tsa ho rupella basebeletsi); le
 - (d) ditjeho tsa bolaodi le tse ding tse akaretsang tsa kgwebo.

GRAP 17

- .25 Kananelo ya ditjeho ho bokalo ba nnete ba letlotlo la thepa, polante le sesebediswa bo kgaotsa ha letlotlo le le setsheng le maemong a hlokehang hore se kgone ho sebediswa ka moo ho rerilweng ke botsamaisi. Ka lebaka leo, ditjeho tse hlahileng ha ho sebediswa letlotlo kapa le tlosetswa setsheng se seng kapa mosebetsing o mong ha di kenyelletswe ho bokalo ba nnete ba letlotlo leo. Mohlala, ditjeho tse latelang ha di kenyelletswe ho bokalo ba nnete ba letlotlo la thepa, polante le sesebediswa:
- (a) ditjeho tse bileng teng nakong eo letlotlo le kgonang ho sebediswa ka moo ho neng ho rerilwe ke botsamaisi le sa hlohang ho qala ho sebediswa kapa le sebediswa ka mokgwa oo e seng o phethahetseng;
 - (b) ditahlehelo tse qalang tsa tshebediso, tse kang tse hlahang ha ho batlwa ha diphetho tsa letlotlo ho ntse ho tota;
 - (c) ditjeho tsa ho fuduhisa kapa ho hlophisa ka ho phethahala kapa karolo feela ya mesebetsi ya setheo.
- .26 E meng ya mesebetsi e etsahala ka ho amana le kaho kapa ntshetsopele ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa, empa ha e hlokehe ho tliša letlotlo sebakeng kapa boemong bo hlokehang hore le kgone ho sebetša ka moo ho rerilweng ke botsamaisi. Mesebetsi ena e hlahang ka tshohanyetso e ka hlaha pele ho mesebetsi ya kaho kapa ya ntshetsopele kapa nakong ya yona. Mohlala, lekeno le ka fumanwa ka ho sebedisa setsha sa mohaho jwalo ka boemelo ba makoloi ho fihlela kaho se qala. Ka hobane mesebetsi e hlahang ka tshohanyetso ha e hlokehe ho tliša letlotlo sebakeng le maemong a hlokehang hore se kgone ho sebediswa ka moo botsamaisi bo rerileng ka teng, lekeno le ditshenyehelo tse amehang tsa mesebetsi e hlahang ka tshohanyetso di a ananelwa ho masalla kapa kgaello mme di kenyelletswe ditlhophisong tsa tsona tse tshwanelehileng tsa lekeno le ditshenyehelo.
- .27 Ditjeho tsa letlotlo le iketseditsweng di fumanwa ka ho sebedisa ditheo tsona tseo tse tshwanang le tsa letlotlo le hapilweng. Ha setheo se hlahisa matlotlo a tshwanang a tla rekiswa tlasa maemo a tlwaelehileng a kgwebo, theko ya letlotlo e atisa ho tshwana le theko ya ho hlahisa letlotlo le tla rekiswa (bona Maemo a GRAP a Direkisiwang). Ka lebaka leo, masalla le ha e ka ba afe a ka hare a fediswa hore ho fihlellwe ditheko tseo. Ka mokgwa oo, theko ya bokalo bo sa tlwaelehang ba thepa e senyehileng, matla a basebetsi kapa mehlodi e meng e hlahileng nakong ya maiketsetso a letlotlo ha e akaretswe thekong ya letlotlo. Maemo a GRAP a Ditjeho tsa Kadimo a theha ditekanyetso bakeng sa kananelo ya phaello e le karolo ya bokalo ba nnete ba letlotlo la maiketsetso la thepa, polante le sesebediswa.

Tekanyo ya theko

- .28 Theko ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa ke bokalo bo lekanang le theko ka kheshe ka letsatsi la kananelo. Ha tefo e tshetjhiswa ka nako e fetang dipehelo tsa mekitlane tse tlwaelehileng, diphapang pakeng tsa bokalo bo lekanang le theko ka kheshe le tefo yohle e ananelwa e le tswala ya kherediti ntle le ha tswala eo e ananelwa ho bokae ba nnete ba letlotlo ho latela tshwaro e nngwe e

dumelletsweng Maemong a GRAP a Ditjeho tsa Kadimo.

- .29 Ntlha e le nngwe kapa ho feta ya thepa, polante le sesebediswa e ka hapuwa ka phapanyetsano ka letlotlo kapa matlotlo ao e seng a tijelete, kapa motswako wa matlotlo a tijelete le matlotlo ao e seng a tijelete. Ditaba tse latelang di bua feela ka phapanyetsano ya letlotlo le le leng leo e seng la tijelete ka le leng, empa di sebetsa le ho diphapanyetsano tsohle tse hlalositsweng polelong e sa tswa feta. Theko ya ntlha e jwalo ya thepa, polante le sesebediswa e lekanngwa ka boleng bo kgotsofatsang haeba boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le amohetsweng kapa letlotlo le tetsweng bo sa lekanngwe ka tshepo. Letlotlo le hapilweng le lekanngwa ka mokgwa ona le hoja setheo se sa kgone ho hanelwa kananelo hanghang ha letlotlo le telwa. Haeba letlotlo le hapilweng le sa lekanngwe ka boleng bo kgotsofatsang, theko ya lona e lekanngwa ka bokalo ba nnete ba letlotlo le tetsweng.
- .30 Boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo leo bakeng sa lona diphapanyetsano tse ka bapiswang tsa maraka di leng siyo bo lekanngwa ka tshepo ha (a) diphetophetoho tsa bonamo ba ditekanyo tsa boleng bo kgotsofatsang tse amohelehang bo se boholo bakeng sa letlotlo leo kapa (b) kgonahalo ya ditekanyo tse fapaneng kakaretsong ya bonamo boo e ka lekolwa le ho sebediswa ka ho kgotsofatsa ha ho lekanngwa boleng bo kgotsofatsang. Haeba setheo se kgona ho fumana ka tshepo boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le amohetsweng kapa letlotlo le tetsweng, ka mokgwa oo boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le tetsweng bo sebediswa ho lekanya theko ya letlotlo le amohetsweng ntle le ha boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le amohetsweng ho totobetse hore bo a bonahala.
- .31 Theko ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa se tshwerweng ke mohirisetswa tlasa thuso ya tijelete ka lisi e fumanwa ho latela Maemo a GRAP a Dilisi.

Tekanyo kamora kananelo

- .32** *Setheo se tla kgetha mokgwa wa theko o temaneng ya .33 kapa mokgwa wa tekanyobotjha o ho temana ya .34 e le leano la sona la tshupatlotlo, mme se tla sebedisa leano leo ho mophato ohle wa thepa, polante le sesebediswa.*

Mohlala wa ditheko

- .33** *Kamora ho ananelwa jwalo ka letlotlo, ntho ya thepa, polante le sesebediswa e tla nkwa ka theko ya yona ho tloswa le ha e ka ba efe phokotso ya boleng le ditahlehelo le ha e ka ba dife tsa bofokodi tsa pokello.*

Mohlala wa tekanyobotjha

- .34** *Kamora ho ananelwa jwalo ka letlotlo, letlotlo la thepa, polante le sesebediswa leo boleng ba lona bo kgotsofatsang bo ka lekannngwang ka tshepo, le tla nkwa ka bokalo bo lekantsweng botjha, e le boleng ba yona bo kgotsofatsang ka letsatsi la tekanyobotjha ho tloswa le ha e ka ba efe phokotso ya boleng e latetseng ya pokello le ditahlehelo tsa bofokodi tse latetseng tsa pokello. Ditekanyobotjha di tla etswa nako le nako ka moo ho kgotsofatsang ho tiisa hore boleng ba nnete ha bo fapane haholo le se neng se tla fumanwa ha ho ne ho sebediswa boleng bo kgotsofatsang ka letsatsi la tlaleho. Tshwaro ya tshupatlotlo bakeng sa ditekanyobotjha e botshitswe ditemaneng tsa .44 le .45.*
- .35** Boleng bo kgotsofatsang ba dintho tsa setsha le mehaho bo atisa ho fumanwa ho bopaki bo thehilweng ho maraka ka tekolo. Boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo la polante le sesebediswa bo atisa ho ba boleng ba maraka bo fumanweng ka tekolo. Bakeng sa matlotlo a mangata, boleng bo kgotsofatsang bo tla tiisa habonolo ka ho supa ditheko tse boletsweng marakeng o sehlahlo, o tjhatsi (o nang le bareki le barekisi ba fumanehang habonolo). Mohlala, ditheko tsa jwale tsa maraka di ka atisa ho fumanwa bakeng sa setsha, mehaho eo e seng e ikgethang, makoloi le mefuta e meng e mengata ya polante le sesebediswa. Tekolo ya boleng ba letlotlo e ka etswa ke setho sa botsebi ba tekolo, se nang le mangolo a ananetsweng le a tshwanelehileng a botsebi, kapa ya etswa ke setsebihadi se seng se nang le bokgoni bo tshwanelehileng ba ho etsa tekolo e jwalo ho latela ditlhoko tsa Maemo a GRAP a tshwanelehileng. Molekanyi wa boleng kapa setsebihadi se seng se ka hirwa ke setheo.
- .36** Bakeng sa matlotlo a mang, ho ka ba boima ho fumana boleng ba ona ba maraka ka lebaka la bosiyo ba diphapanyetsano tsa maraka bakeng sa matlotlo ana. Ditheo tse ding di ka ba le thepa e ngata ya matlotlo a jwalo.
- .37** Haeba ho se na bopaki bo teng ho fumana boleng ba maraka marakeng o sehlahlo le oo ho rekwang haholo ho ona ba letlotlo ya thepa, boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo bo ka fumanwa ka ho sheba dintho tse ding tse nang le ditshobotsi tse tshwanang, maamong le tulong e tshwanang. Mohlala, boleng bo kgotsofatsang ba setsha seo ho seng letho ho sona se bileng marakeng nako e

GRAP 17

telele eo ho yona ho bileng le diphapanyetsano tse mmalwa feela bo ka lekanngwa ka ho bapisa le boleng ba maraka ba ditsha tse nang le sebopeho le dikarolo tse tshwanang sebakeng se tshwanang seo bakeng sa sona ho nang le bopaki ba maraka. Maemong a mehaho e hahetsweng mesebetsi e ikgethang le meralo e meng ya maiketsetso, setheo se ka hloka ho lekanya boleng bo kgotsofatsang ka ho sebedisa mokgwa wa theko ya ntjhafatso e fokoditsweng boleng. Dibakeng tse ngata, theko ya ntjhafatso e fokoditsweng boleng ya letlotlo e ka fumanwa ka ho bapisa le theko ya ho reka letlotlo le tshwanang la menyetla e lebelletsweng e tshwanang e sa setseng marakeng o sehlahlo, o tjhatsi. Maemong a mang, ditjeho tsa tlhahisobotjha ya letlotlo di tla ba pontsho e ntle ya ditjeho tsa ntjhafatso. Mohlala, ha ho ka ba le tahlehelo, mohaho wa palamente o ka hahwa botjha bakeng sa hore o ntjhafatswe ka bodulo bo bong ka lebaka la bohlokwa ba ona ho setjhaba.

- .38 Haeba ho se na bopaki bo thehilweng marakeng ba boleng bo kgotsofatsang ka lebaka la sebopeho se ikgethang sa letlotlo la polante le sesebediswa, setheo se ka hloka ho lekanya boleng bo kgotsofatsang, ka mohlala, ka ho sebedisa ditjeho tsa ho haha botjha kapa ditjeho tsa ho ntjhafatso tse fokoditsweng boleng. Ditjeho tsa ntjhafatso tse fokoditsweng boleng tsa letlotlo la polante kapa sesebediswa di ka fumanwa ka ho bapisa le theko ya ho reka marakeng ya dikarolo tse sebediswang ho hlalisa letlotlo kapa theko e tsisisitsweng bakeng sa letlotlo lona leo kapa le tshwanang ka mohlala wa theko ya nako e fetileng. Ha mokgwa wa theko e tsisisitsweng o sebediswa, kahlolo e a hlokeha ho fumana hore na thekenoloji ya tlhahiso e fetohile haholo nakong ya tlaleho, le hore na mothamo wa letlotlo leo ho buuwang ka lona o a tswana le wa letlotlo le hlahlojwang.
- .39 Makgetlo a ditekanyobotjha nakong a itshetlehile ho diphetoho tsa boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo a thepa, polante le sesebediswa a lekanngwang botjha. Ha boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le hlahlobilweng botjha bo fapane haholo le bokalo ba lona ba nnete, tekanyobotjha e nngwe e a hlokeha. Tse ding tsa dintho tsa thepa, polante le sesebediswa di ba le boiphihlelo ba diphetoho tse kgolo le tse matla tsa boleng bo kgotsofatsang, e leng se bakang hore ho hlokwe tekanyobotjha ya selemo ka seng. Ditekanyobotjha tse jwalo tse etsahalang kgafetsa di a hloka hahala bakeng sa matlotlo a thepa, polante le sesebediswa a nang le diphetoho tse nyenyane feela tsa boleng bo kgotsofatsang. Bakeng sa hoo, ho ka hlokeha hore letlotlo le lekanngwe botjha nako le nako feela kamora dilemo tse tharo kapa tse hlano.
- .40 Ha letlotlo la thepa, polante le sesebediswa le lekanngwa botjha, phokotso le ha e ka ba efe ya boleng e bokelletsweng ka letsatsi la tekanyobotjha e tshwarwa ka e nngwe ya ditsela tse latelang:
- (a) e bolelwa botjha ka mokgwa o tataiswang ke karolo, ka phetoho ya bokalo ba nnete bohle ba letlotlo hore bokalo ba nnete ba letlotlo kamora tekanyobotjha bo lekane le bokalo bo lekantsweng botjha; Mokgwa ona o atisa ho sebediswa ha letlotlo le lekantswe botjha ka ho sebedisa sesupo sa theko ya sona ya ntjhafatso e fokoditsweng boleng; kapa
 - (b) e fediswa papisong le bokalo ba nnete bohle ba letlotlo le bokalo ba nnete bo boletsweng botjha ho ba bokalo bo lekantsweng botjha ba letlotlo. Mokgwa

ona o atisa ho sebediswa bakeng sa mehaho.

Bokalo ba phetolo e hlahang ho polelobotjha kapa ho tloswa ha phokotso ya boleng e bokellaneng ke karolo ya keketso kapa phokotso ya boleng ba nnete bo tlalehwang ho latela ditemana tsa .44 le .45.

- .41 *Ha letlotlo la thepa, polante le sesebediswa le lekanngwa botjha, mophato ohle wa thepa, polante le sesebediswa oo letlotlo leo e leng la ona o tla lekanngwa botjha.***
- .42** Sehlopha wa thepa, polante le sesebediswa ke tlhophisobotjha ka dihlopha ya matlotlo a sebopeho kapa mosebetsi o tshwanang mesebetsing ya setheo. Tse latelang ke mehlala ya dihlopha tse fapaneng:
- (a) setsha;
 - (b) mehaho ya tshebetso;
 - (c) mebila;
 - (d) metjhini;
 - (e) marangrang a phepele ya motlakase;
 - (f) dikepe;
 - (g) difofane;
 - (h) disebediswa tsa sesole tse ikgethang;
 - (i) makoloi;
 - (j) fanitjhara le tse hahelletseng; le
 - (k) disebediswa tsa ofisi.
- .43** Matlotlo a kahara mophato wa thepa, polante le sesebediswa a lekanngwa botjha ka nako e le nngwe ho thibela ho lekanya botjha ho kgethang matlotlo le ho tlaleha bokalo bo dipehelong tsa tjelele boo e leng motswako wa ditheko le boleng ka matsatsi a fapaneng. Le ha ho le jwalo, sehlopha sa matlotlo se ka lekanngwa boleng botjha nako le nako ha ho hloka hla ha feela tekanyobotjha ya boleng ya sehlopha sa matlotlo e phethwa ka nako e kgutshwane le ha feela ditekanyobotjha tsa boleng di dula di tsepame.
- .44 *Ha bokalo ba nnete ba letlotlo bo eketswa ka lebaka la tekanyobotjha ya boleng, keketso e tla kenngwa ka ho otloloha ho masalla a tekanyobotjha ya boleng. Le ha ho le jwalo, keketso e tla ananelwa ho phaello kapa kgaello hoo e kgutlisetsang morao phokotso ya tekanyobotjha ya letlotlo lona leo le neng le ananetswe nakong e fetileng ho phaello kapa kgaello.***
- .45 *Ha bokalo ba nnete ba letlotlo bo fokotswa ka lebaka la tekanyobotjha, phokotso e tla ananelwa ho phaello kapa kgaello. Le ha ho le jwalo, phokotso e tla kenngwa ka ho otloloha ho matlotlo a nete ka tekanyo ya balantshe le ha e le efe e teng ya kherediti e ho masalla mabapi le letlotlo leo. Phokotso e ananelwang ka ho otloloha ho matlotlo a nete e fokotsa bokalo ba pokello ho matlotlo a nete tlasa sehlooho sa masalla a***

tekanyobotjha.

- .46 Masalla ohle a tekanyobotjha ya boleng kapa karolo ya ona e kenyelleditsweng ho matlotlo a nete mabapi le ntho ya thepa, polante le sesebediswa e ka fetisetwa ka ho otloha ho phaello kapa kgaello ha letlotlo le hulelwa kananelo. Hona ho ka kenya ho fetisa masalla ohle kapa karolo ya ona ha matlotlo a amanang le masalla a phomotswa mosebetsing kapa a rekiswa. Le ha ho le jwalo, masalla a mang a ka fetiswa ka ha matlotlo a sebediswa ke setheo. Maemong a jwalo, bokalo ba masalla a fetisitsweng e tla ba phapang pakeng tsa phokotso ya boleng e thehilweng ho bokalo ba nnete ba boleng bo hlahlobilweng botjha ba matlotlo le phokotso ya boleng e thehilweng ho theko ya qalong ya matlotlo. Diphetiso tse tswang ho masalla a tekanyobotjha ho ya ho masalla kapa kgaello ya pokello ha di etswe ka phaello kapa kgaello.
- .47 Tataiso ya phello ya makgetho a lekeno, ha eba a le teng, a hlahang ho tekanyobotjha ya thepa, polante le sesebediswa e a ananelwa le ho tsebahatswa ho latela Maemo a Matjhaba a Tshupatlolo (International Accounting Standard) a Lekgetho la Lekeno (Income Taxes).

Phokotso ya boleng

- .48** *Karolo ka nngwe ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa ka theko e kgolo papisong le theko yohle ya ntho e tla fokotsa boleng ka thoko.*
- .49 Setheo se abela bokalo bo ananetsweng qalong mabapi le letlotlo la thepa, polante le sesebediswa ho dikarolo tsa sona tse kgolo mme se fokotsa boleng ba karolo e nngwe le e nngwe ka bomong. Mohlala, maamong a mangata, ho tla hlokeha hore ho fokotswe boleng ka bomong mekato, dibaka tsa maoto, mekato, dibopeho, dithibelo le dikotopo, ditselana tsa maoto, marokgo le mabone a mebileng. Ka yona tsela eo, ho ka tshwaneleha ho fokotsa boleng ka bomong bokantle le dienjene tsa sefofane, ho sa natswe hore ke tse tlasa thuso ya tijelete ka lisi kapa tje.
- .50 Karolo e kgolo ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa e ka ba le mokgwa wa nako ya tshebetso le phokotso ya boleng tse tshwanang le mokgwa wa nako ya tshebetso le phokotso ya boleng ya karolo e nngwe e kgolo ya letlotlo lona leo. Dikarolo tse jwalo di ka etswa sehlopha ha ho fumanwa tefiso ya phokotso ya boleng.
- .51 Ha ho shejwa hore setheo se fokotsa boleng ka bomong ba dikarolo tse itseng tsa letlotlo la thepa, polante le sesebediswa, se boetse se fokotsa boleng ka bomong karolo e setseng ya letlotlo. Karolo e setseng e kenya dikarolo tse letlotlo tseo ka bomong di seng bohlokwa. Ha setheo se na le ditebello tse sa tshwaneng bakeng sa dikarolo tseo, maqheka a katametso a ka hlokeha bakeng sa ho fokotsa boleng ba masalla ka mokgwa o emelang ka tshepo moralo wa tshebediso le/kapa nako ya tshebetso ya dikarolo tsa sona.
- .52 Setheo se ka kgetha ho fokotsa ka bomong letlotlong boleng ba dikarolo tse se nang theko e kgolo papisong le theko ya letlotlo lohle.
- .53** *Tefiso ya phokotso ya boleng bakeng sa nako ka nngwe e tla ananelwa ho phaello le kgaello ntle le ha e kenyelletswe ho bokalo ba nnete ba letlotlo le leng.*
- .54 Tefiso ya phokotso ya boleng bakeng sa nako e atisa ho ananelwa ho phaello kapa kgaello. Le ha ho le jwalo, ka dinako tse ding, menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng e ahelletsweng letlotlong di monngwa tlhahisong ya matlotlo a mang. Maamong ana, tefiso ya phokotso ya boleng ke karolo ya theko ya letlotlo le leng mme e kenyelletswe ho bokalo ba nnete. Mohlala, phokotso ya boleng ba polante le sesebediswa sa tlhahiso e kenyelletswe ho ditjeho tsa ho fetola direkiswang (bona Maemo a GRAP a Direkiswang). Ka yona tsela eo, phokotso ya boleng ba thepa, polante le sesebediswa se sebedisetswang mesebetsi ya ntshetsopele e ka kenyelletswe ho theko ya letlotlo le sa ameheng le ananetsweng ho latela Maemo a GRAP a Matlotlo a sa Ameheng (Intangible Assets).

Bokalo bo ka fokotswang boleng le nako ya phokotso ya boleng

- .55 *Bokalo bo ka fokotswang boleng ba letlotlo bo tla ajwa ka mokgwa wa tatelano nakong ya lona ya tshebetso.*
- .56 *Nakong ka nngwe ya tlaleho, setheo se tla lekola hore na ho na le sesupo sa hore ditebello tsa setheo ka boleng ba masalla le nako ya tshebetso ya letlotlo di fetohile ho tloha nakong e sa tswa feta ya tlaleho. Haeba ho na le sesupo se jwalo, setheo se tla sheba botjha nako ya tshebetso e lebelletsweng le/kapa boleng ba masalla ka ho tshwaneleha. (Di)Phetoho e tla tlalehwa ka hore ke phetoho ya tekanyo ya tshupatlotlo ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso.*
- .57 *Ha ho hlahlojwa hore na ho na le sesupo sa hore nako ya tshebetso e lebelletsweng ya letlotlo e fetohile, setheo se tadima matshwao a latelang a sesupo:*
- (a) *Popeho ya letlotlo e ile ya fetoha mahareng a nako ya tlaleho, ke hore, dikarolo tsa bohlokwa tsa letlotlo di ile tsa fetoha.*
 - (b) *Tshebediso ya letlotlo e fetohile, ka lebaka la tse latelang:*
 - (i) *Setheo se fetotse mokgwa oo letlotlo le sebediswang ka ona.*
 - (ii) *Setheo se fetotse sekgahla sa tshebediso ya letlotlo.*
 - (iii) *Setheo se nkile qeto ya ho rekisa letlotlo (di)nakong e tlang ya tlaleho ka mokgwa o etsang hore qeto ena e tlise diphetoho tsa nako e lebelletsweng eo letlotlo le tla dulang le ntse le sebediswa ho yona.*
 - (iv) *Diphetoho tsa thekenoloji, tikoloho, kqwebo kapa tse ding tse etsahetseng kahara nako ya tlaleho tse fetotseng kapa tse tla fetola tshebediso ya letlotlo.*
 - (v) *Meedi ya molao kapa e tshwanang e behetsweng tshebediso ya letlotlo e fetohile.*
 - (vi) *Letlotlo le ne le sa sebetse kapa le phomoditswe mosebetsing kahara nako ya tshebetso.*
 - (c) *Letlotlo le atametse pheletso ya nako ya lona ya tshebetso e neng e lebelletswe nakong e fetileng.*
 - (d) *Ditokiso le tlhokomelo e rerilweng ya letlotlo kapa ntjhafatso ya lona le/kapa dikarolo tsa bohlokwa tsa lona tse kenelwang kapa di diehiswang.*
 - (e) *Dintlha tsa tikoloho, mohl. pula kapa mongobo o eketsehileng, diphetoho tse mpe tsa thempheretjha kapa ho ba kotsing e eketsehileng ya tshilafatso.*
 - (f) *Ho na le bopaki ba hore boemo ba letlotlo bo ntlafetse kapa bo theohile*

ha ho shejwa ditekolo tse entsweng kahara nako ya tlaleho.

(g) Ha le lekolwa letlotlo le fumanwa le na le bofokodi ho latela Maemo a GRAP a Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete le Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete.

.58 Ha se hlahloba hore na ho na le sesupo sa hore boleng bo lebelletsweng ba masalla ba letlotlo bo fetohile, setheo se tla tadima hore na ho bile le phetoho ya nako e lebelletsweng ya thekiso ya letlotlo, ekasitana le matshwao le ha e ka ba afe a supang a kenvelleditsweng temaneng ya .57 ka hodimo.

.59 Lenane la matshwao a supang a ditemaneng tsa .57 ho isa ho .58 ha le shebe mahlakore ohle. Ho ka ba le matshwao a mang a supang a hore dinako tsa tshebediso tse lebelletsweng kapa boleng ba masalla ba matlotlo bo fetohile.

.60 Tshebediso ya letlotlo ho ka etsahala e fetohile, kapa e ka fetoha, ho latela diketsahalo tse fapaneng tse etsahetseng kahara nako ya tlaleho. Diketsahalo tsena di lenaneng le temaneng ya .57(b). Diketsahalo tsena hape di ka bontsha hore ho bile le phetoho ya boleng ba masalla ba letlotlo.

(a) Setheo se fetotse ka moo letlotlo le sebediswang ditshebetsong tsa sona, mohl. kolo e sebedisetswang ho tsamaisa dithoto le ho etsa mesebetsi e meng ya taolo jwale e se e sebedisetswa ho etsa ditekolo tsa ditsha tsa marangrang dibakeng tse salletseng morao.

(b) Setheo se fetotse sekgahla sa tshebediso ya letlotlo, mohl. seteishene sa tshehetso nakong e fetileng se ne se sebediswa feela ka karolo ya 50% ya mothamo wa sona empa ka lebaka la diketsahalo tse ntjha lebatoweng la sona, jwale se se sebediswa ka karolo ya 80% ya mothamo wa sona.

(c) Setheo se nkile geto ya ho rekisa letlotlo nakong e tlang ya tlaleho (e akarelletsang thekiso ya lona, kapa phetiso ya lona ho ya ho setheo se seng) mme sena se ama nako eo letlotlo le tla dula le ntse le sebediswa ho yona (ekasitana le boleng ba lona ba masalla). Mohlala, setheo nakong e fetileng se dumetse ho ntjhafatsa sehlotshwana se itseng sa matlotlo nako le nako kamora dilemo tse 10, empa se fetola pholisi ya sona nakong ya selemo hore se tla ntjhafatsa matlotlo ana nako le nako kamora dilemo tse 7.

(d) Diphetoho tse ka ntle ho setheo ekasitana le tse ka hare ho sona di ka ama dinako tsa tshebediso tsa matlotlo. Mehlala ya diphetoho tsena e bontshwa lenaneng le ka tlase.

(i) Diphetoho tsa ka ntle: Thekenoloji e ntjha e fumanehang marakeng e ka etsa hore marangrang e be a siuweng ke nako nakong ya jwale kapa e tlang ya tlaleho.

(ii) Diphetoho tsa ka hare: Setheo se kenya tshebetsong pholisi ya ho etsa hore marangrang e be a kgemang le tlhokomelo ya tikoloho kapa a bolokang tikoloho, ho bolelang hore marangrang a jwale a tla ntjhafatswa

kamora dinako tse itseng.

- (iii) Diphetoho tsa ka hare: Ka lebaka la ditjeho tse hodimo tsa tlhokomelo ya marangrang a itseng, setheo se nka qeto ya kgwebo ya ho ntjhafatsa marangrang ana kahara nako e itseng e boletsweng.
 - (e) Setheo se atisa ho sebetsa ka kapa ho sebedisa matlotlo a itseng ho latela meedi e itseng ya molao kapa e meng, mohl. lisi, laesentshe, ditaello tsa polokeho kapa tikeloho, jj. Diphetoho le ha e ka ba dife tsa meedi ena ya molao kapa e meng di ama nako eo matlotlo a amehang a ka sebediswang kahara yona.
 - (f) Haeba letlotlo le sa sebediswe kahara nako ya tlaleho kapa le ntshwa tshebetso, nako ya tshebetso ya lona e ka hloka ho shejwa botjha.
- .61 Setheo se lokela ho lekola hore na ho na le sesupo sa hore nako e lebelletsweng ya tshebediso ya letlotlo e fetohile ho latela hore na maemo a letlotlo a ntlafetse kapa a fokotsehile. Sena se theilwe ho ditekolo le ha e ka ba dife tsa boemo tse etswang ke setheo matlotlong a sona kahara nako ya tlaleho. Temana ya .60(f) ha e a tshwanela ho utlwiswa e le e laelang tekolo ya boemo nakong e nngwe le e nngwe ya tlaleho. Ditekolo tsa boemo di tla etswa ke ditheo matlotlong a kgethilweng kapa a shejuweng e le karolo ya tsamaiso ya sona e tswellang ya matlotlo. Bakeng sa moo, lesedi le ha e ka ba lefe le tswang ho ditekolo le ha e ka ba dife tsa boemo tse entsweng kahara nako ya tlaleho le lokela ho sebedisetswa ho lekola hore na nako ya tshebetso ya matlotlo a itseng e lokela ho fetolwa.
- .62 Ha ho shejwa hore na boemo ba letlotlo bo ntlafetse kapa bo mpefetse, kgato ya saekele ya bophelo ya letlotlo e lokela ho tadingwa. Ha matlotlo a ntse a ya a sebediswa, boemo bo itseng ba ho fokola bo lebelletswe. Ke feela moo ho fokola ha boemo ho leng ka hodimo ho bo lebelletsweng, moo ho tla hlokehang hore ho be le tshekatsheko e kenelletseng ya sekqahla ho nako ya tshebetso ya letlotlo. Ho jwalo feela le ha letlotlo le le boemong bo bethetsana ho feta bo lebelletsweng.
- Nako ya tshebetso
- .63 Nako ya tshebetso ya letlotlo e hlaloswa ho latela ho sebediseha ho lebelletsweng ha letlotlo ho setheo. Leano la setheo la tsamaiso ya matlotlo le ka kenya thekiso ya matlotlo kamora nako e boletsweng kapa kamora ho fela ha karolo e boletsweng ya menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng e fuperweng ke letlotlo. Ka lebaka leo, nako ya tshebetso ya letlotlo e ka ba kgutshwanyane ho nako ya lona ya molemo wa moruo.
- .64 Tekanyo ya nako ya tshebetso ya letlotlo e laolwa ke kahlolo e theilweng ho boitsebelo ba setheo ba matlotlo a tshwanang. Setheo se tadima dintlha tsohle le maemo ohle ha se lekanya dinako tsa tshebetso tsa matlotlo, mme sena se kenvelletsa ho tadima dintlha tsa tijelete, thekeniki le tse ding.
- Bokalo bo ka fokotswang boleng
- .65 Phokotso ya boleng e ananelwa le hoja boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo bo feta bokalo ba lona ba nnete, ha feela boleng ba masalla ba letlotlo bo sa fete

GRAP 17

bokalo ba lona ba nnete. Tokiso le tlhokomelo ya letlotlo ha di hanyetse tlhokeho ya ho fokotsa boleng ba lona.

- .66 Bokalo bo ka fokotswang boleng ba letlotlo bo fumanwa kamora ho tlosa boleng ba lona ba masalla. Bonneteng, boleng ba masalla ba letlotlo bo atisa ho ba bo bonyane mme ka hoo bo ba bo sa tsotelleheng ha ho sejetswa bokalo bo ka fokotswang boleng.
- .67 Boleng ba masalla ba letlotlo bo ka eketsa ho fihla ho bokalo bo lekanang le bokalo ba nnete ba letlotlo kapa ho feta bokalo bona. Haeba ho ba jwalo, tefiso ya phokotso ya boleng ya letlotlo ke letho (zero) ntle le/ho fihlela boleng ba lona ba masalla hamorao bo fokotseha ho ba bokalo bo ka tlase ho boleng ba nnete ba letlotlo.

Phokotso ya boleng

- .68 Phokotso ya boleng ba letlotlo e qala ha le fumaneha hore le ka sebediswa, ke hore, ha le le sebakeng sa tshebetso mme le le boemong bo hlokehang hore le kgone ho sebetse ka moo botsamaisi bo rerileng ka teng. Phokotso ya boleng ba letlotlo e kgaotsa ka letsatsi leo kananelo ya letlotlo e kgaotsang/hulwang. Ka lebaka leo, phokotso ya boleng ha e kgaotse ha letlotlo le dula le sa sebediswe kapa le phomotswa mosebetsing mme le bolokelwa ho rekiswa ntle le ha letlotlo le se le fokoditswe boleng ka ho phethahala. Le ha ho le jwalo, tlasa mekgwa ya tshebetso ya phokotso ya boleng tefiso ya phokotso ya boleng e ka ba letho (zero) ha ho se na tlhahiso.
- .69 Lefatshe le mehaho le matlotlo a ka arohanngwang mme a tlalehwa ka ho arohana, le hoja a fumanwa a kopane. Ho ntse ho na le mekgelo e itseng, e kang dikwari le ditsha tse sebedisetswang dithole, lefatshe le na le nako ya tshebetso e sa feleng mme, kahoo, ha le fokotswe boleng. Mehaho e na le nako ya tshebetso e balwang mme kahoo ke matlotlo a ka fokotswang boleng. Keketso ya boleng ba setsha seo mohaho o hauweng ho sona ha e ame ho sejetswa ha bokalo ba mohaho bo ka fokotswang boleng.
- .70 Ha theko ya setsha e akaretsa ditjeho tsa ho qhaqholla setsha, ho tlosa le ho lokisa, karolo ya letlotlo la setsha e fokotswa boleng nakong eo menyetla kapa menyetla e lebelletsweng e fumanweng ka ho ba le ditjeho tseo. Maamong a mang, setsha ka bosona se ka ba le nako ya tshebetso e lekanngwang, mme tlasa maemo ana se fokotswa boleng ka mekgwa o bontshang menyetla kapa menyetla e lebelletsweng e tla unwa ho sona.

Mokgwa wa phokotso ya boleng

- .71 ***Mokgwa wa phokotso ya boleng o sebediswang o tla bontsha mokgwa oo ka ona menyetla ya moruo ya kamoso ya letlotlo kapa menyetla e lebelletsweng ho sebediswa ke setheo.***
- .72 ***Mokgwa wa phokotso ya boleng o sebediswang ho letlotlo o tla shejwa botjha bonyane nakong ka nngwe ya tlaleho mme, haeba ho bile le phapang e kgolo ho mokgwa o lebelletsweng wa tshebediso ya menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng e fuperweng ke letlotlo, mokgwa o***

GRAP 17

tla fetolwa hore o bontshe mokgwa o fetohileng. Phetoho e jwalo e tla tlalehwa e le phetoho ya tekanyo ya tshupatlotlo ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso.

- .73 Mekgwa e fapaneng ya phokotso ya boleng e ka sebediswa ho aba bokalo ba phokotso ya boleng ba letlotlo ka mokgwa wa tatelano nakong ya tshebetso ya letlotlo. Mekgwa ena e kenyelletsa mokgwa wa tekano, mokgwa wa boleng bo fokotsehang le mokgwa wa tshebediso ya nnete. Phello ya mokgwa wa tekano wa phokotso ya boleng ke tefiso e lekanang nakong ya tshebetso haeba boleng ba masalla ba letlotlo bo sa fetohe. Phello ya mokgwa wa boleng bo fokotsehang ke tefiso e fokotsehang nakong ya tshebetso. Phello ya mokgwa wa tshebediso ya nnete ke tefiso e theilweng ho tshebediso e lebelletsweng kapa ho tlhahiso. Setheo se kgetha mokgwa o bontshang ka nepo ho feta e meng moralo wa tshebediso wa menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng e fuperweng ke letlotlo. Mokgwa oo o phethahatswa ka tsela e tshwanang nakong e nngwe le e nngwe ntle le ha ho na le phetoho moralong o lebelletsweng wa tshebediso wa menyetla eo ya moruo e lebelletsweng kapa menyetla e lebelletsweng.

Bofokodi

- .74 Ho bona hore na letlotlo la thepa, polante le sesebediswa bo na le bofokodi, setheo se sebedisa Maemo a GRAP a *Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete* kapa *Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete*, ka moo ho tshwanelehileng. Maemo ana a hlalosa ka moo setheo se shebang botjha bokalo ba nnete ba matlotlo a sona, ka moo se fumanang bokalo bo ka fumanehang hape kapa bokalo ba tshebeletso e ka fumanehang hape ba letlotlo le ha le ananela, kapa le kgutlisa kananelo ya tahlehelo ya bofokodi.
- .75 Moralo wa ho rekisa letlotlo pele ho letsatsi le neng le lebelletsweng nakong e fetileng ke sesupo sa bofokodi, e leng re hlokang tshebetso ya bokalo bo ka fumanehang hape ba letlotlo kapa bokalo ba tshebeletso e ka fumanehang hape bakeng sa morero wa ho fumana hore na letlotlo le na le bofokodi.

Moputso wa bofokodi

- .76 ***Moputso o tswang ho setho sa boraro bakeng sa matlotlo a thepa, polante le sesebediswa se neng se na le bofokodi, se lahlehile kapa se tetswe o tla kenyelletswa ho masalla kapa kgaello ha nako ya ho lefa moputso e fihla.***
- .77 Bofokodi kapa ditahlehelo tsa matlotlo a thepa, polante le sesebediswa, ditleleime tse amehang kapa ditefo tsa moputso tse tswang ho ditho tsa boraro le ho rekwa kapa tlhahiso le ha e ka ba efe e latetseng ya matlotlo a nkelang a mang sebaka ke diketsahalo tse sa amaneng mme di tlalehwa ka ho arohana ka tsela e latelang:
- (a) bofokodi ba matlotlo a thepa, polante le sesebediswa bo ananelwa ho latela Maemo a GRAP a *Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete* kapa *Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete*, ka moo ho tshwanelehileng.

GRAP 17

- (b) ho hulwa ha kananelo ya matlotlo a thepa, polante le sesebediswa a phomoditsweng mosebetsing kapa a rekisitsweng ho fumanwa ka ho latela Maemo ana.
- (c) moputso o tswang ho ditho tsa boraro bakeng sa matlotlo a thepa, polante le sesebediswa a neng a na le bofokodi, a lahlehile, kapa a tetswe o tla kenyelletswa ha ho fumanwa masalla kapa kgaello ha nako ya ho fumana moputso e fihla.
- (d) theko ya matlotlo a thepa, polante le sesebediswa a lokisitsweng, a rekilweng kapa a hlahisitsweng e le a tla nkela a mang sebaka e fumanwa ka ho latela Maemo ana.

Kgulo ya kananelo

.78 Bokalo ba nnete ba letlotlo la thepa, polante le sesebediswa bo tla ananelwa:

- (a) ha le rekiswa (ho kenyelletswa ho rekiswa ka thekisetano e se nang poello e totobetseng); kapa**
- (b) ha ho se na menyetla ya kamoso ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng ho tswa ho tshebediso kapa ho telwa ha lona.**

.79 Kuno kapa tahlehelo e hlahang ho kgulo ya kananelo ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa e tla kenyelletswa ho phaello kapa kgaello ha letlotlo le hulelwa kananelo (ntle le ha Maemo a GRAP a Dilisi a laela ka mokgwa o mong ho thekiso kapa ho kgirobotjha).

.80 Le ha ho le jwalo, setheo seo nakong ya mesebetsi ya sona e tlwaelehileng se rekisang matlotlo a thepa, polante le sesebediswa ao se a boloketseng ho rentwa ho ba bang se tla fetisa matlotlo a jwalo hore e be direkisiwang ka bokalo ba nnete ha a kgaotsa ho rentuwa mme a bolokelwa ho rekiswa. Lekenno la thekiso eo ya matlotlo a jwalo le tla tlalehwa ho latela Maemo a GRAP a Dithekisetsano tse nang le Poello e totobetseng

.81 Thekiso ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa e ka etsahala ka ditsela tse fapaneng (mohl. ka thekiso, ka ho kenela thuso ya tjhelete ka lisi kapa ka thekisetano e se nang poello e totobetseng). Ha se nka qeto ka letsatsi la ho rekisa letlotlo, setheo se sebedisa ditekanyetso tse Maemong a GRAP a Lekenno la Diphapanyetsano tse nang le Poello e Totobetseng, bakeng sa ho ananela lekenno la thekiso ya thepa. Maemo a GRAP a Dilisi a sebediswa ho thekiso ka thekiso le kgirobotjha.

.82 Haeba, tlasa ntlhatheo ya kananelo e ho temana ya .07, setheo se ananela ho bokalo ba nnete ba letlotlo la thepa, polante le sesebediswa, theko ya ho ntjhafatsa karolo ya ntho e jwalo, se tla hula kananelo ya bokalo ba nnete ba karolo e ntjhafaditsweng ho sa natswe hore na karolo e ntjhafaditsweng e ne e fokoleditswe boleng ka thoko. Haeba ho sa kgotsofatse hore setheo se fumane bokalo ba nnete ba karolo e ntjhafaditsweng, se ka sebedisa ditjeho tsa ntjhafatso e le sesupo sa hore theko ya karolo e ntjhafaditsweng e ne e le bokae nakong eo

e neng e hapuwa kapa e hlahiswa.

- .83 Kuno kapa tahlehelo e hlahang ho tswa ho kgulo ya kananelo ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa e tla fumanwa ka hore ke phapang pakeng tsa lekeno la nete la thekiso, haeba le le teng, le bokalo ba nnete ba letlotlo leo.**
- .84** Tshepiso e fumanweng thekisong ya letlotlo la thepa, polante le sesebediswa e ananelwa qalong ka boleng bo kgotsofatsang. Haeba tefo bakeng sa letlotlo e tshetjhiswa, tshepiso e fumanweng e ananelwa qalong ka seka theko ka kheshe. Phapang pakeng tsa bokalo bo boletsweng ba tshepiso le seka-theko-ka-kheshe e ananelwa e le lekeno la tswala ho latela Maemo a GRAP a Lekeno la Dithekisetsano tse nang le Poello e Totobetseng, a bontshang kuno ya nnete ya diamohelwang.

Tsebahatso

- .85 Dipehelo tsa tjhelete di tla tsebahatsoa, bakeng sa sehlopha ka seng sa thepa, polante le disebediswa tse ananetsweng dipehelong tsa tjhelete:**
- (a) metheo ya tekanyo e sebedisitsweng ho fumana bokalo ba nnete ka kakaretso;**
 - (b) mekgwa ya phokotso ya boleng e sebedisitsweng;**
 - (c) dinako tsa tshebetso kapa ditekanyetso tsa phokotso ya boleng tse sebedisitsweng;**
 - (d) bokalo ba nnete ka kakaretso le phokotso ya boleng ya pokello (e kopantsweng le ditahlehelo tsa bofokodi tse bokelleditsweng) qalong le qetellong ya nako; le**
 - (e) kutlwano ya bokalo ba nnete qalong le pheletsong ya nako, e bontshang:**
 - (i) dikeketso;**
 - (ii) thekiso;**
 - (iii) dikgapo tse sebedisang phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang, phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang kapa kgwebonyalano,**
 - (iv) dikeketso kapa diphokotso tse hlahang ka lebaka la ditekanyobotjha tse tlasa ditemana tsa .34, .44 le .45 (haeba di le teng);**
 - (v) ditahlehelo tsa bofokodi tse ananelwang ho phaello kapa kgaello ho latela Maemo a GRAP a Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete kapa Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete, jwalo ka ha ho tshwaneleha (haeba di le teng);**
 - (vi) ditahlehelo tsa bofokodi tse kgutliseditsweng morao ho phaello kapa kgaello ho latela Maemo a GRAP a Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete kapa Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a**

GRAP 17

Hlahisang Tjhelete, jwalo ka ha ho tshwaneleha (haeba di le teng);

(vii) phokotso ya boleng;

(viii) diphapang tsa phapanyetsano ya nete tse bakwang ke phetolelo ya dipehelo tsa tjhelete ho tswa ho mofuta wa tjhelete o sebediswang ho ya ho mofuta o fapaneng wa tjhelete ya tlaleho, ho kenyelletswa le phetolelo ya setho sa naha esele ho mofuta wa tjhelete ya tlaleho ya setheo se tlalehang; le

(ix) diphetoho tse ding.

.86 *Dipehelo tsa tjhelete di tla tsebahatsa, bakeng sa mokgahlelo ka mong wa thepa, polante le disebediswa tse ananetsweng dipehelong tsa tjhelete:*

(a) boteng le bokalo ba dithibello tsa ditokelo tsa thepa, polante le sesebediswa tse tshepitsweng e le tiiso bakeng sa mekitlane;

(b) bokalo ba ditlamo tsa konteraka bakeng sa kgapo ya thepa, polante le sesebediswa; le

(c) haebe di sa tsebahatse ka bomong ka pele ho dipehelo tsa tshebetso ya tjhelete, bokalo ba moputso o tswang ho ditho tsa boraro bakeng sa matlotlo a thepa, polante le sesebediswa a neng a na le bofokodi, a lahlehile kapa a tetswe bo kenyelleditswe ho phaello kapa tahlehelo.

.87 *Setheo se tla tsebahatsa tse latelang ditlhalosong tsa sona tsa dipehelo tsa tjhelete mabapi le thepa, polante le sesebediswa se ntseng se hahwa kapa se ntshetswa pele:*

(a) Ditjeho tsa pokello tse ananetsweng ho bokalo ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa. Ditjeho tsena di tla tsebahatswa ho kopanyo ya sehlopha ka seng sa matlotlo.

(b) Bokalo ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa bo nkang nako e telele haholo ho qetwa ho feta ho lebelletsweng, ho kenyelletswa mabaka a tieho le ha e ka ba efe.

(c) Bokalo ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa moo kaho kapa ntshetsopele e emisitsweng (di)nakong ya tlaleho ya jwale kapa ya nako e fetileng. Setheo se tla tsebahatsa mabaka a ho emisa kaho kapa ntshetsopele ya letloto le ho bontsha hore na ho bile le ditahlehelo tsa bofokodi tse ananetsweng mabapi le matlotlo ana.

Ha se fana ka ditsebahatso ho .87(b) le (c) setheo se tla nka qeto ka mokgwa wa ho tlaleha lesedi le hlokwang, ke hore, ka bonngwe kapa ka kopanyo, mohlala ka porojeke ka nngwe, ka sehlopha kapa ka motheo o mong o tshwanelehileng.

.88 *Setheo se tla tsebahatsa ditjeho tse bileng teng ka ho arohana tsa ho lokisa le ho hlokomela thepa, polante le sesebediswa ditlhalosong tsa dipehelo tsa tjhelete.*

.89 *Ka hobane ditheo di ka sebedisa metheo e fapaneng ya ho fumana ditjeho tsa ditokiso le tlhokomelo, setheo se tla tsebahatsa lesedi ka ditheko tse tobileng tse*

GRAP 17

kenyelleditsweng ho bokalo ba ditokiso le tlhokomelo e tsebahaditsweng ditlhalosong. Ha se fumana bokalo bo tsebahaditsweng ditlhalosong tsa dipehelo tsa tjhelete tsa ditjeho tse bileng teng tsa tokiso le tlhokomelo ya thepa, polante le sesebediswa, setheo se ka kenyelletsa bokalo bo lefilweng banehi ba ditshebeletso, ekasitana le bokalo bo sebedisitsweng ho thepa le nako e sebedisitsweng ke basebeletsi ha ba lokisa le ho hlokomela (le)matlotlo.

- .90 Ho kgethwa ha mekgwa wa phokotso ya boleng le tekanyo ya nako ya tshebetso ya matlotlo di laolwa ke kahlolo. Ka lebaka leo, tsebahatso ya mekgwa e amohetsweng le tekanyo ya nako ya tshebetso kapa tekanyetso ya phokotso ya boleng di nehela basebedisi ba dipehelo tsa tjhelete lesedi le ba dumellang ho sheba botjha maano a kgethilweng ke botsamaisi le ho dumella hore ho etswe papiso le ditheo tse ding. Tlase mabaka a tshwanang, ho a hlokeha hore ho tsebahatswe:
- phokotso ya boleng, ho sa natswe hore e ananetswe ho phaello kapa kgaello kapa e le karolo ya ditjeho tsa matlotlo a mang, nakong eo; le
 - phokotso ya boleng ba pokello ya nako.
- .91 Ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatloto, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatloto le Diphoso setheo se tsebahatsa sebopeho le phello ya phetoho ya tekanyo ya tshupatloto e nang le sekgahla nakong ya jwale, kapa e lebelletsweng ho ba le sekgahla dinakong tse latelang. Bakeng sa thepa, polante le sesebediswa, tsebahatso e jwalo e ka ba teng e tswa ho diphetoho tsa ditekanyo mabapi le:
- boleng ba masalla;
 - ditjeho tse lekanngwang tsa ho qhaqholla, ho tlosa kapa ho kgutlisetsa matlotlo a thepa, polante le sesebediswa;
 - nako ya tshebetso; le
 - mekgwa ya phokotso ya boleng.
- .92 ***Haeba matlotlo a thepa, polante le sesebediswa a bolelwa ka bokalo bo lekantsweng boleng botjha, tse latelang di tla tsebahatswa:***
- letsatsi la ho qala tekanyobotjha;***
 - mekgwa le dikakanyo tse kgolo tse sebedisitsweng ha ho lekanngwa boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo;***
 - hore na boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo bo fumanwe ka ho otloloha ka papiso le ditheko tse bonahalang marakeng o sehlahlo kapa diphapanyetsanong tsa haufinyane tsa maraka ka dipehelo tsa ditho tse ikemetseng kapa bo lekantswe ka tshebediso ya maqheka a mang a tlhahlobo ya boleng;***
 - tekanyobotjha ya masalla, e bontshang phetoho nakong le dithibello le ha e ka ba dife tsa tefo ya balantshe ho beng ba matlotlo a nete.***
- .93 Ho latela Maemo a GRAP a Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete kapa Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete, jwalo ka ha ho tshwanelehile, setheo se tsebahatsa lesedi la bofokodi ba thepa, polante le

GRAP 17

sesebediswa e le keketso ho lesedi le hlokwang ke temana ya .85(e)(iv) ho isa ho (vi).

Diphumantsho tsa nakwana

Kamohelo ya mantlha ya Maemo a GRAP

- .94** *Diphumantsho tsa nakwana tse tla sebediswa ke ditheo ha ho amohelwa la mantlha Maemo ana di laetswe (di)taelong. Diphumantsho tsa Maemo ana di lokela ho balwa hammoho le e nngwe le e nngwe ya ditaelo tse tshwanelehileng.*

Ditokiso tsa Maemo a GRAP

- .95** *Ditemana tsa .05, .19 le .20 di ile tsa lokiswa mme temana ya .80 ya eketswa ka Dintlafatso tsa GRAP tse phatlaladitsweng ka la 1 Mmesa 2011. Setheo se tla sebedisa ditokiso tseno ka ho ya pele bakeng sa dinako tsa selemo tsa tjhelete ho qala ka 11 Mmesa 2011 kapa kamora letsatsi leo. Haeba setheo se ikgethela ho sebedisa ditokiso tsena letsatsi leo le so fihle, se tla tsebahatsa ntlha eo.*
- .96** *Ditemana tsa .44, .45, .78, .81, le .85 di ile tsa lokiswa ke Dintlafatso ho Maemo a GRAP a phatlaladitsweng ka la 1 Mmesa 2012. Setheo se tla sebedisa ditokiso tsena ka ho ya pele ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso.*
- .97** *Ditemana tsa .06, .08, le .29 di ile tsa lokiswa ke Dintlafatso ho Maemo a GRAP a phatlaladitsweng ka la 1 Mmesa 2014. Setheo se tla sebedisa ditokiso ka ho kgutlela morao bakeng sa dinako tsa selemo ho qala ka 1 Mmesa 2015 kapa kamora letsatsi leo. Haeba setheo se ikgethela ho sebedisa ditokiso tsena letsatsi leo le so fihle, se tla tsebahatsa ntlha eo.*
- .98** *Ditokiso tsa ditemana tsa .88 le .89 tse mabapi le tsebahatso ya ditjeho tse bileng teng tsa ho lokisa le ho hlokomela thepa, polante le sesebediswa, di tla sebediswa ka ho ya pele.*
- .99** *Ditokiso tsa temana ya .86, mabapi le ho hlakolwa ha ditsebahatso tse kgothaleditsweng, di lokela ho sebediswa ka ho kgutlela morao.*
- .100** *Ditemana tsa .56, .57 ho isa ho .65, .86, .87 le .92 di ile tsa lokiswa ke Ditokiso tsa Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete le Thepa, Polante le Sesebediswa (2014) a phatlaladitsweng ka 26 Motsheanong 2015. Setheo se tla sebedisa ditokiso tsena ka ho ya pele ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso.*

Letsatsi le qalang

Kamohelo ya mantlha ya Maemo a GRAP

- .101** *Setheo se tla tshwanela ho phethahatsa Maemo a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo tse akaretsang dinako tse qalang ka, kapa kamora, letsatsi le tla bewa ke Letona la tsa Ditjhelete molawaneng o tla phatlalatswa ho latela karolo ya 91(1)(b) ya Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe.*

Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP

- .102** *Setheo se tla tshwanela ho phethahatsa ditokiso tsena Maamong ana a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo tse akaretsang dinako tse qalang ka 1 Mmesa 2016 kapa kamora letsatsi leo. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa Maemo ana bakeng sa nako e qalang pele ho 1 Mmesa 2016, se tla tsebahatsa ntlha eo.*

Kgulo ya Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa (2004)

- .103** *Maemo ana a nka sebaka sa Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa a phatlaladitsweng ka Pudungwana 2004.*

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a Thepa, Polante le Sesebediswa (Tshitwe 2006)

Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a Thepa, Polante le Sesebediswa (IPSAS 17). Diphapang tse kgolo pakeng tsa Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a Thepa, Polante le Sesebediswa, di tjena:

- Maemo GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa a akareditse diphetoho tsa Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo (IAS 2) a Thepa, Polante le Sesebediswa (IAS 16) a tlasa Porojeke ya Ntlatso ya Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (IASB) ho fihlela ka Mmesa 2009. Ditemana tse kenyelleditsweng di amana le ho se kenyelletswe ha thepa ya matsete e hahuwang.
- IPSAS 17 e fana ka tataiso ya thepa, polante le sesebediswa e ka fumanwang phapanyetsanong ka matlotlo ao e seng a tijelete, moo phapanyetsano ya kananyo e se nang boleng ba kgwebo. Tataiso ena e ntshitswe ho Maemo ana, ka ha tataiso e kenyelleditswe Maamong a GRAP a Lekenla Diphapanyetsano tse se nang Poello e Totobetseng.
- Tlasa IPSAS 17, tekanyobotjha ya boleng e a nyoloha mme diphokotso di ka hlakolwa ka motheo wa mokgahlelo wa matlotlo. Tlasa Maemo ana, tekanyobotjha ya boleng e a nyoloha mme diphokotso di ka hlakolwa feela kgahlanong le letlotlo la bomong.
- Maemo ana a bontsha hore tekolo ya dinako tsa tshebetso le boleng ba masalla ba matlotlo e tla etswa, ngwaha le ngwaha, ho latelwa hore na ho na le sesupo sa hore ditebello tsa nako e fetileng tsa dinako tsa tshebetso le boleng ba masalla di fetohile ho tloha nakong e fetileng ya tlaleho. Matshwao a sesupo a tla sebediswa ha ho etswa tekolo ena a bontshitswe Maamong.
- Ha ho eketswa ho tshebediso ya setho se ikemetseng sa tsebo ya tekanyo ya ho kenela ditekolo, Maemo ana a dumella hore ho ka etswa ditekolo di etswa ke setho sa botsebi ba tekanyo, kapa hape di ka etswa ke setsebi se nang le mangolo a bokgoni bo tshwanelehileng ba ho etsa tekolo e jwalo ho latela ditlhoko tsa Maemo a GRAP tse tshwanelehileng. Molekanyi kapa setsebi se ka ba sa ka hare kapa sa ka ntle ho setheo mme ha ho hlokehe hore ho tsebahatswe ho ikemela ha molekanyi wa boleng kapa setsebi.
- Maemo ana a GRAP a hloka tsebahatso e nngwe ya thepa, polante le sesebediswa se ntseng se hahwa kapa se ntshetswa pele. A hloka tsebahatso ya bokalo ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa bo nkang nako e telele haholo ho geta ho feta ho lebelletsweng, ho kenyelletswa mabaka a tieho le ha e ka ba efe. Tsebahatso hape e hlokwa ho boleng ba nnete ba thepa, polante le sesebediswa moo kaho kapa ntshetsopele e emisitsweng kahara (di)nako ya tlaleho ya jwale kapa e fetileng, ho kenyelletswa mabaka a ho emisa ekasitana le hore na ditahlehelo le ha e ka ba dife tsa bofokodi di ile tsa ananelwa mabapi le matlotlo ana.

GRAP 17

- Maemo ana a hlakotse ditsebahatso tse kgothaletswang tse amang thepa, polante le sesebediswa.
- Maemo ana a hloka tsebahatso e ka thoko ya ditjeho tse bileng teng tsa ho lokisa le ho hlokomela thepa, polante le sesebediswa ditlhalosong tsa dipehelo tsa tjhelete, ekasitana le motheo o sebediswang ho fumana ditjeho tse jwalo.
- Diphumantsho tsa nakwana tse sebetsang Maamong ana ho qoqwa ka tsona ka mokgwa o fapaneng le wa ho IPSAS 17.
- Sehlomathiso se nang le tsebahatso e bontshang se hlakotswe Maamong ana.

Motheo wa diphetho

Motheo ona wa diphetho o neha Lekgotla la Maemo a Tshupatloto mabaka a ho amohela kapa ho hana ditharollo tse itseng tse amang tshupatloto bakeng sa diamohelwang tse laelwang ke molao. Motheo ona wa diphetho o tsamaisana le Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa, empa ha se karolo ya ona.

Selelekela

BC1 Lekgotla le phethile tekolobotjha ya pele ya kamora phethahatso ya Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa ka 2014. Ha ho latelwa dikarabelo tse fumanweng e le karolo ya tekolobotjha eo, ho ile ha kopuwa hore Lekgotla le tadime hape ditlhoko tse itseng Maamong. Tsena di ka mokgwa o latelang:

- Ho tsebahatsa tekolo e theilweng ho sesupo ya dinako tsa tshebetso tsa matlotlo.
- Ho qaqisa hore na tshebediso ya molekanyi wa boleng wa ka ntle ho fumana boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo e a hlokeha kapa e mpa e kgothaletswa.
- Tekolobotjha ya ditsebahatso tse kgothaletswang ho fumana hore ekaba di ka hlakolwa, kapa hore ekaba ho na le tse ka qobellwang le ha e ka ba dife.
- Ntshetsopele ya ditsebahatso tse eketsehileng tse amanang le mosebetsi o so getwe wa motheo.
- Ho tsebahatsa ka ho arohana ditokiso le tlhokomelo ditlhalosong tsa dipehelo tsa tjhelete.

Ditokiso tse bonweng e le karolo ya tekolobotjha ya kamora phethahatso

Tekolo e theilweng ho sesupo ya nako ya tshebetso ya matlotlo

BC2 Bahlophisi ba ile ba hlokomela hore ho etsa tekolo e kenelletseng ya dinako tsa tshebetso tsa matlotlo selemo le selemo ho fupere mathata, haholoholo ha ho shejwa sebopeho le mothamo wa matlotlo a tshwerweng ke ditheo setjhabeng. Bahlophisi hape ba hlokometse hore ditlhoko tsa Maemo di ne di utlwisitswe hore di hloka tekolo ya boemo ya matlotlo ohle nakong ka nngwe ya tlaleho. Bahlophisi ba sisintse hore ho sebedisa tekolo e theilweng ho sesupo, e tshwanang le e sebediswang ho lekola hore na letlotlo le na le bofokodi, ho ka fana ka tharollo e kgotsofatsang e tswang ho ditlhoko tsa Maemo, empa e tse e fihlella sepheo se akaretsang sa ditlhoko.

BC3 Lekgotla le ile la dumela hore mokgwa wa sesupo ke katamelano e ka sebediswang ka ha e sa tla hloka ditheo hore di lekole dinako tsa tshebetso tsa matlotlo nako le nako. Phapang ya bohlokwa ke hore ditheo di ke ke tsa hloka ho lekola botjha dinako tsa tshebetso tsa matlotlo selemo ka seng, ke feela ha maemo a itseng a boletsweng a le teng kapa a fapane le a selemo se sa tswa feta.

BC4 Lekgotla le ntsheditse pele lenane la matshwao a sesupo, ka therisano le bahlophisi le baenjenere, e leng matshwao a sesupo a bontshang maemo kapa diketsahalo tse tla hloka hore ho etswe tekolo e kenelletseng haholwanyane ya dinako tsa tshebetso tsa matlotlo. Matshwao a sesupo a ntsheditse pele ka motheo wa dintlhatheo tsa sehlooho tsa tsamaiso ya matlotlo. E nngwe ya dintlhatheo tsa sehlooho tsa tsamaiso ya matlotlo ke hore ditekolo tsa boemo di etswa ho matlotlo a boletsweng nako le nako ho feta a mang, ho latela tekolo ya dikotsi ya matlotlo a setheo ka bosona. Ka lebaka leo, ditlhoko tse lekotsweng botjha tsa Maemo di totobatsa hore ke feela moo ditekolo tsa boemo di entsweng, moo lesedi lena le sebediswang ha ho lekolwa ho tshwaneleha ha dinako tsa tshebetso tsa matlotlo; ha ho hlokehe hore tekolo ya boemo e etswe bakeng sa matlotlo ohle selemo ka seng.

Tshebediso ya balekanyi ba boleng ba ka ntle

BC5 Bahlophisi ba ileng ba arabela tekolobotjha ya kamora phethahatso ba ile ba ela hloko hore Maemo a ne a sa qaqqa ka hore na balekanyi ba boleng ba ka ntle ba tlamehile ebe ba tlwaetse ho fumana boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo kapa hore na sena se a kgothaletswa. Bahlophisi hape ba ile ba ela hloko hore ditsebi tsa ka hare tse sebediswang ke ditheo, jwalo ka ditsebi tsa tekanyo ya thepa le baenjenere, ba atisa ho sebediswa hobane ba na le tsebo ka matlotlo a ditheo tsa bona ka ho fapana le hobane e le tshebediso e molemo ya ditjeho ho sebedisa basebeletsi ho na le ho hira baeletsi.

BC6 Lekgotla le ile la dumela hore mongolo wa nako eo o ne o ka ntlafatswa hore e be o nepahetseng ka ho kgothaletsa tshebediso ya ditsebi tsa ka ntle tsa tekanyo ho fumana boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo, mme ka lebaka leo mongolo oo o ile wa lokiswa. Lekgotla hape le ile la dumela hore ditsebi tsa ka hare di ka sebediswa, ha feela di na le bokgoni bo hlokehang ba ho etsa ditekanyo tseena. Ka lebaka leo, mongolo o eketsehileng o ekeditsewe. Lekgotla le ile la rerisana ka hore na le lokela kapa ha le a lokela ho laela hore setheo se tsebahatse hore setsebi ke sa ka hare ho setheo kapa sa ka ntle ho sona, kapa le se ke la etsa jwalo, empa sa dumela hore hona ho ka etsa hore ntlha ya jwale e tswelle pele ka ha ho ka bonwa e ka tshebediso ya balekanyi ba ka ntle ba boleng ke yona e molemo ka ha e le bona ba hlahellang ho feta ba bang.

BC7 Lekgotla le ile la rerisana ka hore na ho hlakile hore ho bolelwang ka 'setsebi sa bokgoni' se seng le hore na sephetho sa sena e tla ba hore setsebi se tshwanelehileng se sebediswe le hore na setsebi sena se tla ba le bokgoni le boitshwaro ba maikutlo bo hlokehang. Lekgotla le ile la dumela hore Maemo a ke ke a hlalosa hore setsebi se na le bokgoni tlasa mabaka afe, empa a tla hlalosa hore ditekanyo di lokela ho etswa ka ho latela dintlhatheo tse thehilweng Maamong a GRAP a tshwanelehang.

BC8 Kamora maikutlo a fumanweng nakong ya tshebetso ya ditherisano, baarabedi ba ile ba nahana hore setheo se lokela ho tsebahatsa hore molekanyi wa boleng kapa setsebi se ile sa sebediswa kapa ha se a sebediswa tshekatshekong ya boleng ba matlotlo. Ho ile ha ba le maikutlo a hore taelo ena e netefatsa hore moo ditekanyo di etswang ke motho eo e seng molekanyi wa boleng kapa setsebi, ntlha ena e a tsebahatswa ho

GRAP 17

basebedisi. Lekgotla le ile la rerisana ka hore na taelo ena e a hlokeha mme la utlwana ka hore tsebahatso e ke ke ya ba le boleng ba lesedi ho basebedisi ka hobane ditekanyo di lokela ho etswa ka ho latela dintlhatheo tse Maemong a tshwanelehileng.

BC9 Ka lebaka la phetoho e entsweng ho mongolo wa Maemo ana, ditokiso tse latetseng di entswe ho ditemana tse tshwanang Maemong a mang a GRAP. Ditokiso tse latetseng di entswe ho Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete, Matlotlo a Lefa le Matlotlo a sa Ameheng. Kamora maikutlo a fumanweng nakong ya tshebetso ya ditherisano, tokiso e ile ya etswa ho Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete ka ho hlakola lentswe lena 'ikemetseng' ha ho buuwa ka molekanyi e le ho thibela bosiyo ba botsitso kahara Maemo.

Ditsebahatso tse kgothaletswang

BC10 Ho sa kenyelletswe tsebahatso ya matlotlo a fokoditsweng boleng ka ho phethahala a sa leng tshebetsong, basebedisi le bahlophisi ba ile ba ela hloko boleng bo bonyane ba lesedi ba ditsebahatso tse kgothaletswang. Bahlophisi hape ba ile ba ela hloko hore ho atisa ho se be le lesedi le kgotsofatsang le fumanehang ho tshehetsa tse ding tsa ditsebahatso, haholoholo, ditsebahatso tsa matlotlo a sa sebediswang kahara nako ya tlaleho.

BC11 Ka ha basebedisi ba fumana boleng bo bonyane feela ditsebahatsong tsena, Lekgotla le ile la dumela ho hlakola ditsebahatso tse latelang tse kgothaletswang:

- Ditsebahatso tsa boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo moo mohlala wa ditheko o sebediswang.
- Lesedi la matlotlo a sa sebediswang nakong ya tlaleho.
- Matlotlo a phomoditsweng tshebedisong empa a sa hlophiswa ka hore ke kgwebo e rekisitsweng.

Ditokiso tse latetseng di ile tsa etswa ho Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete mabapi le tsebahatso ya boleng bo kgotsofatsang ba thepa ya matsete moo mohlala wa ditheko o sebediswang.

BC12 Basebedisi le bahlophisi ba ile ba bontsha ditjhebo tse ferekaneng ka kgothaletso ya ho tsebahatso lesedi la matlotlo a fokoditsweng boleng ka ho phethahala a sa leng tshebedisong. Ho na le ba ileng ba hlahisa maikutlo a hore haeba ditaelo tsa Maemo di sebediswa ka nepo, maemo ana ha a tshwana ho ba teng, kapa ha a lokela ho tsotellwa. Ba bang ba ile ba hlahisa maikutlo a hore tsebahatso ena e molemo hobane e fana ka lesedi ka hore na ditheo e le ka nnete di ile tsa etsa tekolobotjha ya nako le nako ya nako ya tshebetso ya matlotlo. Lekgotla le ile la dumela ho hlakola tsebahatso hobane ha lesedi lena le nehwa ditlhalosong tsa dipehelo tsa tjelele le hanyetsana le ntlhatheo e Maemong a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa e laelang hore ho be le ditekolo tsa nako le nako tsa dinako tsa tshebetso tsa matlotlo. Tokiso e jwalo e latetseng e entswe ho Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete le Matlotlo a sa Ameheng.

BC13 Lekgotla le ile la ela hloko hore ho hlakola ditsebahatso tse kgothaletswang ho thusa ho nolofatsa le ho lokisa tlhophiso ya ditlhoko tsa Maemo, ka ha ho laela hore ditheo di sebedise tihadimo e fokotsehileng ha di nka diqeto ka hore na di tla fana ka ditsebahatso tsena kapa tjhe.

Mosebetsi wa motheo o so qetwe

BC14 Ha ho shejwa bokalo ba mehlodi ya matlotlo e sebediswang selemo ka seng, hore ho ka hahwa kapa ha ntshetswa pele matlotlo a matjha, kapa ho ntjhafatsa le ho hlokomela a teng, basebedisi ba ile ba sisinya hore ho hlokeha haholo hore ho be le tsebahatso e eketsehileng ya mosebetsi wa sehlooho o so qetwe le ditjeho tsa ditokiso le tlhokomelo.

BC15 Bakeng sa mosebetsi wa sehlooho o so qetwe, basebedisi ba ile ba bontsha hore ba hloka lesedi le eketsehileng ka mefuta ya matlotlo a hahwang kapa a ntshetswang pele. Ka lebaka leo, Lekgotla le ile la laela hore ditheo di tsebahatse ditjeho tse bileng teng tsa mosebetsi wa sehlooho o so qetwe ho ya ka sehlopha ka seng sa matlotlo. Basebedisi hape ba ile ba ela hloko hore mosebetsi wa sehlooho o so qetwe hangata o kenyelletsa bokalo bo sebedisitsweng diporojekeng tse nkang nako e telelehadi ho di geta, kapa tse emisitsweng. Ka lebaka leo, ba ile ba kopa lesedi ka sebaka sa nako eo diporojeke di bileng teng ka sona se kenyelleditsweng ho mosebetsi wa sehlooho o so qetwe. Ka lebaka leo, Lekgotla le ekeditse taelo ya hore ditheo di tsebahatse lesedi ka bokalo bo kenyelleditsweng ho mosebetsi wa sehlooho o so qetwe o salletseng morao haholo kapa o amanang le diporojeke tse emisitsweng, le hore na ho ile ha nahanwa ka hore bofokodi bo ka ba teng. Lekgotla le ile la ananela hore tsebahatso ena ho ka etsahala e sa tshwaneleha ho ditheo tsohle ka ha bohlokwa bo lokela ho elwa hloko ha ho etswa ditekolo.

BC16 Baarabedi ba ne ba hloka qaqiso ya ka moo lesedi le amanang le mosebetsi wa sehlooho o so qetwe oo e leng nako e telele o sa qetwe, kapa o amanang le diporojeke tse seng di emisitswe, le lokelang ho tlalehwa. Ka ha lesedi leo ditheo di nang le lona le ka fapana, Lekgotla le ile la dumela hore setheo ka seng se lokela ho nka qeto ka ka moo se batlang ho tsebahatso lesedi, ke hore, ka bomong kapa ka kopanyo, mohlala ka porojeke ka nngwe, ka sehlopha sa diporojeke kapa ka motheo o mong o tshwanelehileng. Taelo e iwalo e ekeditswe ho Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa.

BC17 Baarabedi ba ile ba hlalisa pelaalo ya hore lereo 'e kgolo' ha le a ka la sebediswa ka botsitso mabapi le nako eo ho lebelletsweng hore mosebetsi o tla phethwa ka yona. Ka lebaka leo, diphetoho tsa tokiso di ile tsa etswa ho lokisa mongolo wa Maemo a GRAP a Thepa ya Matse, Thepa, Polante le Sesebediswa, Matlotlo a sa Ameheng le Matlotlo a Lefa ho netefatsa hore lereo "e kgolo" le sebediswa ka botsitso. Ho feta moo, tshupo ya lereo 'ntlha' e hlakotswe ho Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa mabapi le tsebahatso ya mosebetsi wa motheo o so qetwe ho netefatsa botsitso le ka moo tlaleho e laelwang kahara temana.

Ditjeho tse bileng teng tsa ditokiso le tlhokomelo

BC18 Basebedisi ba lekanya ho kqotsofatsa ha ditokiso le tlhokomelo ka ho bapisa

GRAP 17

ditjeho tsena le boleng ba matlotlo a ananetsweng dipehelong tsa boemo ba tjehele. Le ha ho le jwalo, ha ho taelo ya ho tlalehela ka tholo lesedi lena dipehelong tsa tjehele. Ha ho shejwa bohlokwa ba lesedi lena, taelo ya ho tsebahatsa lesedi lena dithalosong tsa dipehelo tsa tjehele e ekeditswe ho Maemo a GRAP a Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjehele. Ditokiso tse latetseng di ile tsa etswa ho Maemo a GRAP a Thepa ya Matsete le Matlotlo a Lefa. Lekgotla le ile la ananela hore tsebahatso ena ho ka etsahala e sa tshwaneleha ho ditheo tsohle ka ha bohlokwa bo lokela ho elwa hloko ha ho etswa ditekolo.

BC19 Nakong ya tshebetso ya ditherisano, basebedisi le bahlophisi ba ileng ba tshehetsa tsebahatso ya ditokiso le tlhokomelo ba ile ba ela hloko hore lesedi le eketsehileng le tshehetsang tsebahatso le ne le hlokeha hore basebedisi ba lekanye ho kgotsofatsa ha ditokiso le tlhokomelo mabapi le bokalo ba nnete ba matlotlo. Ho ne ho la di ditjhebo tse fapaneng tse fumanweng ka hore ke lesedi lefe le leng le lokelang ho tlalehwa, mohlala, ditokiso le tlhokomelo ho ya ka sehlopha ka seng sa matlotlo, ditjeho tse sa rerwang kapa tse sa tlwaelehang tsa ditokiso le tlhokomelo le ditjeho tsa basebeletsi tse amanngwang le ditokiso le tlhokomelo. Lekgotla le ile la rerisana ka hore na le lokela ho laela ditheo ho tsebahatsa lesedi le ha e ka ba lefe le leng le tshwanelehileng ho basebedisi, le hore ho tlamehile ho sebediswe tjadimo ha ho fumanwa hore ke lesedi lefe le tshwanelehileng. Lekgotla le ile la dumela hore ka hobane tshebediso ya tjadimo ha ho fumanwa hore ke eng se tshwanetsweng ke ho tsebahatswa ke ntlha e akaretsang, ha e a tshwanela ho kenyelletswa ditabeng tse kang tsena. Ho ile ha elwa hloko hape hore ho na le taelo e teng ho GRAP 1 Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjehele ya hore ditheo di tsebahatse, dithalosong tsa tsona tsa dipehelo tsa tjehele, lesedi le ha e ka ba lefe le leng le tshwanelehileng ho basebedisi, ho ka etsahalang le sa tlalehwa dibakeng tse ding tsa dipehelo tsa tjehele.

BC20 Lekgotla le ile la rerisana ka papiseho ya ditjeho tsa ditokiso le tlhokomelo tse tsebahaditsweng dithalosong haeba, ho tea mohlala, ditheo tse itseng di kenyelletsa karolo ya ditshenyehelo tsa basebeletsi tse amanngwang le ditokiso le tlhokomelo ha ka ho le leng ditheo tse ding di sa etse jwalo. Ho netefatsa botsitso ba tlaleho ya ditjeho tsa ditokiso le tlhokomelo, taelo e ekeditswe ho GRAP 17 le GRAP 103, ya hore ditheo di tsebahatse lesedi ka ditjeho tse boletsweng tse kenyelleditsweng ho bokalo ba ditokiso le tlhokomelo bo tsebahaditsweng dithaloso